

ŠVIESA

(THE LIGHT)

POLITIKOS, MOKSLO, MENO IR LITERATOROS TRIMĖNESINIS ŽURNALAS

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 46 Ten Eyck Street, Brooklyn, N. Y.
Kaina Metams \$1.00; pavienis numeris 25c.

Redakcinė komisija: Dr. J. J. Kaškaitis, R. Mizara, S. Sasna, A. Bimba, D. M. Šolomskas, L. Pruseika.
Atsakomybės redaktorius: A. BIMBA

No. 3

Liepa-Rugpjūtis-Rugsėjis (July-August-September)

Metai IV

ISPANIJA KARO LIEPSNOJE

*Ispanijos Liaudies Kova su Fašizmu Yra Reikalas Visos
Progresyviškosios Žmonijos*

A. BIMBA

Audringai praūžė metai su viršum nuo to laiko, kai tolimoje Ispanijoje užvirė baisus, kruvinas karas. Jį užtraukė nevidoniškoji valdančioji klasė—stambūs kapitalistai, armijos generolai, didieji žemvaldžiai ir aukštieji katalikų bažnyčios kunigai,—kuri vasario mėnesį 1936 metais prakišo parlamentariniuose rinkimuose. Generolo Franco vadovaujamas karininkų sukilimas liepos 18 d., 1936 m., kaip dabar jau visas svietas žino, buvo atsargiai paruoštas suokalbis ispanų žemėje įvesti barbariškąjį fašizmą. Dabar nebėra jokia paslaptis ir tas faktas, kad tame kruvinyje suokalbyje dalyvavo taip pat Vokietijos ir Italijos fašistai. Be užtikrintos paramos iš užsienio tie armijos generolai gal nebūtų nė drįsę pakelti savo ranką prieš liaudies valią.

Ispanijos karo negalima vadinti grynu pilietiniu karu. Tai yra visų pirma Vokietijos ir Italijos fašizmo karas prieš Ispanijos liaudį, prieš civilizaciją ir prieš visą pažangiąją žmoniją. Štai kodėl drg. Stalinas dar pernai pasakė, kad šita Ispanijos liaudies kova prieš fašizmą yra reikalas visos progresyviškosios žmonijos.

Taip, reikalas visos progresyviškosios žmonijos. Jei generolas Franco ir jo talkininkai Hitleris su Mussoliniu laimės, tai

laimės pasaulinis fašizmas. Dar viena didelė šalis bus įblokšta į tamsos ir barbarizmo nasrus. Iš antros pusės, jei laimės liaudis, tai laimės pažanga ir šviesa—laimės žmonija ir civilizacija. Tokiam atsitikime, prasidėtų fašizmo sutemos.

Ispanijos liaudies kova sunki. Jos keliai erškėčiuoti. Tūkstančiai geriausių jos sūnų ir dukterų jau padėjo galvas toje kovoje. Niekas tikrai nežino, bet spėjama, kad netoli milijonas gyvybių šiame kare jau paklota. Ypač pradžioje, kai liaudies valdžia beveik neturėjo nei ginklų, nei lavintos armijos, kai jauni ir seni, vyrai ir moterys, susibūrė į liaudies miliciją ir stojo į karą prieš generolo Franco gerai lavintus ir gerai ginkluotus būrius, daug krito liaudiečių. Paskui prasidėjo fašistų atakos iš orlaivių. Miestus ir kaimus pavertė į griuvėsius. Beveik visai sunaikino vieną ketvirtadalį Madrido. Žuvo tūkstančiai beginklių vyrų, moterų ir vaikų. Tebežūsta ir šiandien, nes fašistai nesiliauja sėję mirtį ir ugnį ant atdarų miestų ir kaimų.

Bet ne apie mirtį ir kapus mes norime kalbėti. „Kiekviena kova reikalauja aukų“, sakė mūsų mylimas proletarinis poetas Julius Janonis. Jų daug jau buvo ir dar daug bus.

Mes kalbame apie kovą ir laimėjimą. Didvyriškoji Ispanijos liaudis parodė, kaip reikia kovoti prieš fašizmą. Ji jau turi armiją ir jau turi ginklus. Prieš fašistines gen. Franco, Hitlerio ir Mussolinio gaujas ji jau pastatė lavintus kovotojus-kareivius ir modernius karo pabūklus. Fašistų armija nebegali risti pirmyn, blaškydama liaudiečius į visas puses, kaip didžiulis laivas plaukdamas jūra. Ji turi atkakliai kariauti už kiekvieną pėdą—ne tik kariauti, bet dar gauna ir skaudžiai pliekti. Tatai parodė liaudies valdžios išvystytas ofensyvas Madrido ir Aragono frontuose.

Dabartinis Ispanijos žemėlapis, kuris parodo, kiek teritorijos kontroliuoja liaudiečiai ir kiek fašistai. Tamsesnės spalvos teritorija yra liaudiečių.

Tačiau karo klausimas dar toli gražu neįsprendžtas. Šis karas da gali testis daug mėnesių, gal metų, gal kitus. Vokietija ir Italija neleis gen. Franco sumušti—neleis taip ilgai, kol galės, o kad dar ilgai galės, tai negali būti jokios abejonės. Neigi Ispanijos liaudis pasiduos. Kaip jau sakytą, ji išmoko kariauti. Ji apvienijo savo spėkas ir susikūrė galingą armiją. Ji valdo daugiau kaip pusę Ispanijos žemės ir pačius didžiausius industrinius centrus. Jai, atrodo, ilgainiui lemta laimėti.

Karo Laimėjimas Virš Visko

Sakėme, Ispanijos liaudis išmoko kariauti. Tai ėmė daug laiko, reikėjo daug

pasiaukojimo. Nebuvo išvengta labai daug ir klaidų. Buvo pasitikėta žmonėmis, kuriais nereikėjo pasitikėti—vienai jų Ispanijos žmonėms gero nevelino, kiti buvo slapsti gen. Franco agentai, tretį persiėmė klaidinomis idėjomis bei klaidingais supratimais.

Pavyzdžiui, susidarius liaudies fronto valdžiai, pasitikėta Largo Caballerui, "kairiajam" socialistui, žymiam darbo unijų vadui. Jam buvo pavestas liaudies laivo vairo. Jis atsistojo valdžios prysakin, kaip premjeras. Jo rankosna pateko karo vedimo reikalai. Bet Caballero pasirodė netinkamas tai labai atsakomai rolei. Jis buvo ne savo vietoje, pridarė neapsakomai daug žalos. Pagaliaus jis turėjo pasitraukti—faktinai buvo pavarytas. Ir dabar, sakoma, Caballero objektyviškai padeda gen. Franco, kurstydamas darbininkus, kurie juo dar pasitiki, prieš liaudies valdžią.

Drg. Jesus Hernandez, liaudies valdžios švietimo ministeris ir vienas iš vadų Ispanijos Komunistų Partijos, savo prakalboje partijos komiteto susirinkime gegužės 28 d., išdėstė Largo Caballero silpnų, klaidų, užsispyrimą ir nepajėgimą apčiuopti didžiosios revoliucijos problemų. Caballero kalbėjo daug, švaistėsi kairiomis frazėmis, susiėmė į savo rankas visą atsakomybę, nebesiskaitė su kitais valdžios nariais, atstovais kitų partijų, pats pasiskelbė savo rūšies diktatoriumi visais karo reikalais. Jis nesuprato, arba nenorėjo suprasti, kad šioje valandoje Ispanijos revoliucijos centralinė, vyriausia, svarbiausia problema, tai *laimėjimas karo prieš fašizmą*. Viskas karo laimėjimui! Štai centralinis obalsis. Kai gen. Franco laimės karą, tai bus galas visoms frazėms, visiems liaudies pasiekimams, visoms viltims. Revoliucija bus užgniauzta gana ilgam—kaip ji tapo užgniauzta Vokietijoje, Italijoje, Lietuvoje ir kitose fašistinėse šalyse.

Taigi, karo laimėjimas prieš fašizmą bus ir revoliucijos laimėjimas.

Šitaip klausimą pastatė Ispanijos Komunistų Partija. Tokios pozicijos laikėsi liaudies valdžioje komunistų atstovai, draugai Hernandez ir Uribe.

Kokios galėjo būti iš to išvados? Komunistai atsakė: Šis karas su fašizmu turės užsitęsti. Liaudies valdžiai reikia pasiruoš-

— Ispanijos liaudies delegacija Sovietų Sąjungoje per spalio revoliucijos sukakties apvaikšiojimą Raudonojoje Aikštėje, Maskvoje, lapkričio 7 d., 1936 m.

Jesus Hernandez, komunistas, liaudies valdžios švietimo ministeris.

Generolas Jose Miaja, vyriausias komandierius visų liaudies valdžios karo jėgų.

Dolores Ibaruri (Pasionaria), drąsi kovotoja ir Ispanijos liaudies vadovė.

ti. Reikia tuojaus griebtis organizavimo *reguliarės ir disciplinuotos armijos*. Palaida, liuosanorė milicija neatsilaikys prieš gen. Franco armiją. Bet tam priešinosi Largo Caballero. Jis nė neleido karo reikalus svarstyti kabinete. Kėlimą kabinete karo vedimo klausimu jis skaitė, pasak drg. Hernandez, jo įžeidimu. Nebuvo rimtai ruošiasi karo vedimui. Fašistai maršavo pirmyn!

Komunistų Partija pirštu rodė ir reikalavo, kad Caballero prašalintų iš liaudies milicijos ir iš valdžios fašistams pardsidavusius generolus. Caballero neklausė ir pyko ant komunistų, kam jie “žemina jo autoritetą.” Komunistai reikalavo apvienytos karo vadovybės. Caballero ir tam priešinosi. Komunistai reikalavo apvalymo užfrontės nuo fašistinių gaivalų ir jų talkininkų, kuriais yra trockistai. Caballero ir su tuo nesutiko. Tuo tarpu frontuose ėjo tragedija po tragedijos, katastrofa po katastrofos. Fašistai pasiekė Madrido vartus. Caballero valdžia pabėgo į Valenciją, nepaaiškinus žmonėms, kodėl kraustosi. Madrido apgynimą suorganizavo Komunistų Partija ir sulaukė gen. Franco prie Madrido vartų. Paskui fašistams pateko svarbus uostas Malaga. Paaiškėjo, kad Caballero paskirti generolai Malagą atidavė gen. Franco be mušio. Pagaliau Barcelonoje sukilo anarchistai ir trockistai, palaikomi atvirų gen. Franco agentų. Dabar visoje šviesoje pasirodė visos Caballero politikos susmukimas, o Komunistų Partijos politikos teisingumas.

Gegužės mėnesio pradžioje (1937 m.) Komunistų Partija pareiškė, kad jos atstovai negali būti pragaistingos Caballero politikos įrankiu ir su juo kabinete darbuotis, nes ta politika veda Ispanijos liaudį prie pražūties. Caballero turėjo pasitraukti iš valdžios. Susikūrė naujas liaudies fronto kabinetas su socialistu Dr. Negrinu priskyje. Naujasis kabinetas priėmė Komunistų Partijos vyriausį obalsį “Viskas karo laimėjimui.” Tuojaus prasidėjo energingas visų liaudies spėkų organizavimas karo vedimui. Neprabėgo nė pora mėnesių ir liaudies frontas, taip sakant, atsistojo ant kojų — pradėjo ofensyvą prieš gen. Franco, Hitlerio ir Mussolinio gaujas. Liaudis užsidedė nauju ūpu kariauti ir laimėti.

Komunistų Partijos pozicija ir politika laimėjo. Komunistai pasirodė pirmieji ne tik karo frontuose, bet ir karo ir revoliucijos politikoje.

Liaudies Fronto Pagrindai

Kokios socialės grupės bei klasės šiandien veda tą karžigišką kovą prieš fašizmą Ispanijoje?

Visų pirma, žinoma, darbininkų klasė, miesto ir kaimo proletariatas. Paskui seka darbo valstiečių masės. Trečioji grupė, tai smulkioji miesto buržuazija. Šias tris grupes liaudies valdžioje atstovauja Komunistų Partija, Socialistų Partija ir Republikonų Partija. Pastaroji yra smulkiosios buržuazijos partija.

Kontr-revoliuciniai trockistai, tūli anarchistai ir dabar caballeristai pradėjo šaudyti liaudies valdžią, o ypač Ispanijos Komunistų Partiją neva iš kairės, būk šita valdžia ir Komunistų Partija atsižadėję proletarinės revoliucijos ir pasidavę buržuazijos įtakai. O jie gi giną revoliuciją. Neva vardan tos revoliucijos jie buvo suruošę ir kruviną sukilimą prieš liaudies valdžią Barcelonos mieste. Girdi, liaudies valdžia tuojaus nepanaikino visokios privatinės nuosavybės, tuojaus nesukolektivizavo valstiečių, tai yra, tuojaus nesukūrė Ispanijoje pilnos socialistinės santvarkos.

Ar ištiesų Ispanijos komunistai išsižadėjo proletarinės revoliucijos? Ne, neišsižadėjo. Revoliucija savo darbą varo pirmyn. Ištiesų, komunistai yra geriausi revoliucijos gynėjai. Kaip jau sakytą, šitoje ypatingoje situacijoje tikras revoliucionierius yra tas, kuris paaukoja viską laimėjimui karo su fašizmu, sukurišinimui fašizmo karo fronte. Visi kiti yra pseudo-revoliuciniai, klaidingi pleperiai, sąmoningi ir nesąmoningi liaudies teritorijoje gen. Franco, Hitlerio ir Mussolinio talkininkai.

Juk pats šis karas yra tikrai revoliucinis. Liaudies valdomojoje teritorijoje jau nušluotas stambusis kapitalas, nusavinta ir nuginkluota bažnyčios hierarchija, nacionalizuota stambioji pramonė, žemė atimta iš stambiųjų žemvaldžių. Vadinas, pirmasai revoliucijos žygis jau atliktas.

Ar būli išmintinga tučiuojau pradėti karą prieš smulkiają buržuaziją ir nublokšti

ją į gen. Franco talkininkų eiles? Nebūtų išmintinga. Tai būtų atstūmimas to gana svarbaus socialio sluogsnio. Bet kaip tik to reikalauja tūli anarchistai ir generolo Franco agentai—trockistai.

Ar būtų išmintinga idejiniai neparuoštus valstiečius varu grūsti į kolektyvus neva vardan socializmo? Nebūtų. Tai būtų neatitaisoma klaida. Valstiečių masės būtų taipgi nublokštos į fašistų pusę.

Gen. Jose Miaja ir liaudies armijos karininkų štabas.

Tokia yra pozicija liaudies valdžios ir Ispanijos Komunistų Partijos proletarinės revoliucijos reikalais. Smulkioji buržuazija likviduos palaipsniai. Darbo valstiečiai kolektyvizuosis taipgi palaipsniai—apšvietos, įtikinimo ir pavyzdžio keliu. Politikos prievarta sugriautų liaudies frontą. Laimėtų fašizmas.

Kaip tik šita teisinga politika karo ir revoliucijos klausimu plačiosios liaudies akyse pakėlė vardą Ispanijos Komunistų Partijos. Ji tapo vadovaujančiu faktoriumi liaudies valdomoje Ispanijoje. Ne tūkstančiais, bet dešetkais tūkstančių kovotojų pradėjo spiestis po Komunistų Partijos garbiną vėliavą. Metų pusantrų tam atgal ji turėjo gal tik dešetką kitą tūkstančių narių, o šiandien savo eiles jau skaito keliais šimtais tūkstančių. Ispanijos liaudis susikūrė galingą bolševistinį vadą. O tai geriausias užtikrinimas jos laimėjimui.

Šioje garbingoje kovoje prieš fašizmą Ispanijos liaudis nėra viena, nėra apleista ir

užmiršta. Su ja maršuoja visa švarioji sąmoningoji žmonija. Visų pirma pasaulio komunistinis judėjimas jai ištiesė savo galingą ir duosnią ranką. Ne tik dvasiniai, ne tik finansiniai, bet ir kovotojais pasaulio komunistai atėjo talkon Ispanijos žmonėms. Daug tūkstančių komunistų ir jų simpatikų, jų tarpe trys tūkstančiai amerikonių ir nemažas būrelis lietuvių, šiandien randasi karo frontuose. Ne vienas jų jau žuvo—paukukojo savo gyvybę ant aukuro kovos prieš fašizmą. Tai drąsiausi darbo žmonių sūnūs.

Sovietų Sąjunga, darbo žmonių tėvynė, socialistinė žemė, teikė ir teikia neapkaunojamą pagalbą Ispanijos žmonėms šioje kovoje. Ispanijos žmonės labai dėkingi tai laisvai šaliai už tą gausią paramą.

Ispanijos žmonėms gelbsti ir socialistinis pasaulio judėjimas—nors, tiesa, toli gražu ne tiek, kiek galėtų ir turėtų. Visoje dalyje Europos kraštų socialistai stovi darbo unijų pryšakyje ir galėtų keleriopai stipriau ir gausiau paremti Ispanijos karą su fašizmu, jei norėtų. Neigi Socialistų ir Darbo Internacionalas (Antrasai Internacionales) priėmė pakartotus Komunistų Internacionalo pasiūlymus sudaryti tvirtą tarptautinį komunistų ir socialistų bendrą frontą davimui visapusės paramos Ispanijos liaudies kovai.

Ispanijos ateitis tebėra neišspręsta. Prisieina viltis ir laukti—laukti liaudies laimėjimo prieš fašizmą, kartu energingiausiai kuopiant ir teikiant jai visapusę paramą.

Ispanijos ir moterys ėmėsi už ginklo apsigynimui nuo kruvinojo fašizmo.

Ispanijos Liaudis Istorijos Šviesoje

I. TRAININ

ISPANIJA ne kartą buvo viso pasaulio atydos centre. Ispanija iki XVII šimtmečio vidurio buvo galinga pasaulinė valstybė, kurios viešpatavimas apėmė didelius plotus Pietų Amerikos, Siciliją, Neapolį, Šiaurinę Italiją, Vokietiją ir Holandiją. Ispanijos karalius ir imperatorius Karolis I (V) buvo galingiausias valdonas pasaulyje. Ispanijos jūrų laivynas neturėjo sau lygaus svietę ir drąsūs ispanų laivai raizė jūrų ir didžiųjų paviršį, valdydami vandens kelius. Bet Ispanijos liaudis, kuri ant savo pečių nešė tą diduomenę, vergta Ispanijos istorijoj buvo prislėgta, pavergta, supančiuota feodalų ir bažnyčios pančiai.

Dar XVIII šimtmetyje, kada kaimyniškose šalyse karštai plėtėsi drąsi mokslo mintis, Ispanijoj,—kur katalikystė ypatingai buvo galinga,—tikrasis mokslas negalėjo surasti sau kelio. Chemijos, fizikos ir kitus mokslus atydziai sekė inkvizitoriaus akis ir ant lauzo liepsnoj degė "eretikai". Jų tarpe dažnai būdavo žymių mokslininkų.

Francijos Didžioji Revoliucija pabaigoj XVIII šimtmečio permetė savo liepsnas ir už Pyrenėjo kalnų. Tarpe Ispanijos valstiečių pasklydo girdas, kad anoje pusėje Pyrenėjo kalnų "valstiečiams išdalino ponų ir bažnyčių žemes". Pavergtas ir prispaustas Ispanijos valstietis subruzdo. Bet kas galėjo tą Ispanijos valstiečių troškimą žemės ir laisvės nukreipti organizuotai prieš feodalus? Francijoj tą atliko Jokubiniečiai. Ispanijoj buržuazinė inteligentija slapta skaitė Rousseau "Visuomenės Susitarimą," ginčijosi apie "liaudies valdžią", bet su baime sekė Francijos Konvento 1793—1794 metų veikimą. Konstitucinė monarchija arčiau jai buvo prie širdies, kaip respublika. Kunigai ir minykai savo pamoksluose keikė "bedievius—francūzus," kurie gilotinai atidavė buvusį savo karalių. Bet liaudis laukė. Liaudis turėjo viltį, kad iš anos pusės Pyrenėjo kalnų ateis pagelba.

Francūzai tikrai atėjo į Ispaniją 1808 metais. Bet tai jau buvo kiti francūzai, ne tie, kurie "dalino ponų žemes"—tai buvo Napoleono karališka armija, atėjusi Ispaniją pavergti. Jie begailėstingai mindžiojo valstiečių jausus, plėšė jų turta, tyčiojosi iš liaudies.

Ispanijos liaudis sukilo! Prasidėjo dar iki tol nematytas partizanų karas. Ispanijos žemė iš-

raizyta kalnais, ji gerai tarnavo partizanų karui. Tarpkalnės ir grioviai dažnai virsdavo Napoleono kariams kapais, kurie iki tol nežinojo pralaimėjimų. Pergalėtojams prie Morengo, Austerlizo "prisiėjo,—kaip rašė K. Marksas,—kiekvieną minutę būti pasirengus sutikti priešą, kuris nuolat bėgdamas vėl atsirasdavo, darėsi nematomu, visur buvo, nes kiekvienas kalnas tarnavo jo pasislėpimui". Liaudis galėjo kovoti prieš užpuolikus francūzus, bet ji negalėjo pažinti išdavystės savo viršutinių sluoksnių, kurie stengėsi atsiremti ne tiek ant liaudies, kiek ant Anglijos išlepusių kareivių. Liaudis, taip drąsiai kovojus prieš Napoleoną, nesuprato, jog ją atstumdinėja nuo kovos todėl, kad jos bijosi, kad ant toliau ją nori išnaudoti. Išvijus iš Ispanijos Napoleono armiją, ponai ir kunigija ir vėl karalium padarė išdaviką Ferdinandą VII, vėl gražino bažnyčioms visą galią. Ispanijos buržuazija, nedrįsusi pasekti Francijos buržuazija, baimingai vilkosi paskui feodalus ir kunigiją.

Liaudis Nusivylė Belaukdama Išganytojų

Bėgį viso XIX šimtmečio Ispanijos liaudis, jos dirbantieji sluoksniai, ne kartą kariavo savo išnaudotojų pusėje; ji gausiai aplaistė savo kraują Ispanijos žemę, kad išspręsti veik keturių dešimtų metų ginčą tarpe dviejų dinastijų už sostą: Karlo ir Christino su dukterim Izabela.

Ispanijos liaudis vis kantriai žiūrėjo į viršūnes su vilčia, kad iš ten galų gale bus palengvinimas. Užtekdamas kur tai viršūnėse pasireikšti kokiame kariniam suokalbui, kaip tas iššaukdavo liaudies atydą ir viltį. Bet įgijus galią, kiekvieną valdonų grupę tuojaus padarydavo "tvarką" ir nuslopindavo darbininkus ir valstiečius. Nusiminime valstiečiai degindavo ponų dvarus, mušdavo ponus. Bet jie sukdavo tik prieš atskirus ponus, o ne prieš jų tvarką. Kiekvienas valstiečių sukilimas baigėdavo smūgiais iš ten, iš kur jie laukė pagelbos.

Šeši atsisakymai nuo sosto, trys pakeitimai dinastijų, penkios revoliucijos, begalinis skaičius karo suokalbų—visa tai ant savo nugaros išlaidė Ispanijos liaudis XIX šimtmetyje. Ji tikėjo tai dvarponiams, tai buržuazijai, išstojusiai prieš dvarponius. O buržuazija ir vėl taikėsi su dvarponiais prieš dirbančiuosius.

Ispanijos liaudies rekrutai traukia į karo frontą ginti kraštą nuo kruviniojo fašizmo, nuo gen. Franco, Hitlerio ir Mussolinio gaujų.

Antroje dalyje XIX šimtmečio, kada į kovos lauką išstojo proletariatas, išnaudotojai ypatingai dirbo tam, kad pakenkus proletariato atsistojimui prysakyje skaitlingų valstiečių. Didžiama Ispanijos liaudies, tai yra valstiečiai, neapkentė savo priešų—dvarponių ir jų reikalus ginančios valstybės, bet nesuprato, kaip prieš juos kovoti. Jie dažnai patikėdavo kunigams ir minykams, kurie valstiečius nuolat apgavinėjo, siūlydami „dangų ir rojų“; tikėjo ir anarchistams, kurie ūmiais smūgiais žadėjo įsteigti „anarchistinių rojų“.

Vienintelių teisingu valstiečių talkininku kovoje prieš pavergikus galėjo būti tik proletariatas. Bet ir jis dar nebuvo užtektinai užsigrūdinęs kovoj. Jį dar labai veikė smulkia-buržuazinis supratimas, atsineštas iš sodžiaus, tie papročiai, kurie daugelį darbininkų stūmė į anarchistų glėbį, jų idėjos, atkreiptos prieš teisingą proletariato kovos kelią.

Ispanijoj iki 1920 metų nebuvo tikrai revoliucinės partijos, kuri galėtų organizuoti proletariatą, apginkluoti jį tikrai revoliucine teorija, apjungti aplinkui jį valstiečių mases ir pavergtas tautų mažumas ir tuom padaryti proletariatą pirmąjį kovotojų už visų dirbančiųjų reikalus.

Reformistų derybų su buržuazija, melagingas „revoliucioniškumas“ anarchistų-sindikalistų tik nunginkuodavo proletariatą, iškraipydavo jo

kovos kelius, atskirdavo jo jėgas nuo valstiečių jėgų. Trys didieji faktoriai veikė ir dar dalinai veikia Ispanijos padėtį.

Pirmas faktorius—tai dvarponiai, kurie laiko savo nuguose valstiečius, supančiuotus feodalinio palikimo retėžiais—šalyje, kur žemės apdirbimas vaidina sprendžiamą rolę šalies įplaukose ir prekyboj. Pagal apskaitliavimą pirm 1931 metų revoliucijos, 100,000 dvarponių valdė daugiau, kaip pusę tinkamos darbui Ispanijos žemės (apie 12,500,000 hektarų), tada, kai 6,000,000 suaugusių valstiečių neturėjo nei vieno ketvirtadalio žemės, tinkamos darbui.

Antras faktorius—tai bažnyčia, kuri Ispanijoj visada buvo galingiausia, kaip bent kur kitur Europoj. Bažnyčia yra ne vien religijos nuodų skleidėja, bet ir stambus žemvaldys, ir bankierius, ir savininkas įvairių pramonės šakų, ir transporto įmonių, visur susinarpliojus su finansiniu kapitalu ir su fašistinėmis viršūnėmis. Bažnyčia stengiasi veikti darbininkų ir bernų protavimą—apart religinių pančių, ji organizuoja sąvąsias krikščioniškas darbo unijas. Po jos vadovystės veikia tinklas kooperacijų ir valstiečių sąjungų. Ji turi fabrikus, kur begailestingai išnaudoja bedarbius. Dalinai tie fabrikai tarnauja streiklaužavimui.

Trečias faktorius—tai karininkai, tampriai susirėšę su dvarponiais, žiūrinciais į armiją, kaip į savo klasinį įrankį. Netikę generolai, pralai-

mėję karus, įgijo sau "pergales" ant beginklės Ispanijos liaudies.

Prie šių trijų faktorių reikia dar pridėti ketvirtą, būtent, buržuaziją, kuri nepadarius buržuazinės revoliucijos, pradedant nuo 1808 metų, visada stengėsi kaip nors susiderėti su feodaliniais išnaudotojais liaudies lėšomis, ypatingai nuo to momento, kada kovos lauke pasirodė proletariatas.

Socialistinės Revoliucijos Saulė Užtekėjo

Socialistinė revoliucija Rusijoje 1917 metais, lapkričio mėnesį, rado didelį atsiliepimą ir Ispanijoje, pridavę drąsos ir pasiryžimo jos darbo liaudžiai. 1920 metais susiorganizuoja *Ispanijos Komunistų Partija*.

Viešpataujančios klasės visada stengėsi pastatyti užtvartą darbininkų judėjimui. Laikotarpį pokarinio krizio būdai nuslopino darbininkų judėjimo pasidarę dar žiauresni. Per pusantų metų (1921—1922) vien Barcelonoje buvo užmušta 500 darbininkų. Buržuazija sutvėrė savo fašistines organizacijas, kurios terorizavo proletariatą. Užviešpatavęs tūlas "ramumas" 1923 metais vėl buvo sukrėstas streikų bangos. Dvarponiai ir buržuazija pasirinko fašistinį teroro kelią, priesakinį pastatė generolą Primo de Rivera, kuris išvaikė parlamentą, panaikino konstituciją, įvedė teroro režimą, beteisę priespaudą.

Primo de Rivera diktatūra tęsėsi 7 metus (1923—1930). Tai buvo laikotarpis žvėriško teroro, budeliško karo prieš dirbančiuosius, budeliško karo prieš rifuos (maurus), kuris Ispanijai kainavo 400,000 gyvasčių, žiauraus persekiojimo organizacijų. Komunistų Partija buvo nuvartyta palėpėn.

Proletariato ir masių veikimas nuvertė Primo de Rivero diktatūrą. 1931 metais, 14 d. balandžio, buvo nuverstas karalius Alfonsas XIII ir paskelbta respublika. Galia pateko į buržuazijos rankas, kuri pasidalino ją su dvarponiais ir sudarė koalicinę valdžią. Pamatiniai demokratiniai liaudies reikalavimai nebuvo patenkinti. Liko neišspręsti žemės klausimai, tautinių mažumų laisvės klausimai ir kiti. Buvo nuspręsta atskirti bažnyčią nuo valstybės, bet kunigai vis vien vaidino svarbų vaidmenį šalies valdžioje. Tuo tarpu viešpataujančios klasės kaip įmąnydamos stengėsi suversti krizio našta ant dirbančiųjų nugaros, kajojo tikrą užmokestį ir blogino darbo sąlygas.

Komunistų Partija buvo vienintelė politinė partija, kuri pasitikėjo liaudies masėmis, kuri nesirgo iliuzijomis, kad viešpataujančios klasės demokratinio būdu išriš liaudies reikalavimus,

kuri šaukė darbininkus ir valstiečius apsijungti bendrai kovai.

Reakcija, nugalėta pirmose respublikos dienoje, ir vėl kėlė galvą. Valdžios globoje reakcininkai sudrūtinę savo eiles, sutvirtėjo. Pagaliau 1934 metais pasiekė galią ir griebėsi fašistinių priemonių prieš proletariatą.

Asturijos Didvyrių Drąsioji Kova

Prieš niekšiskus fašistų žygius spalio mėnesį, 1934 metais, prasidėjo Asturijos mainierių sukilimas, kuris išjudino visą Ispanijos darbo žmoniją. Masės privertė veikti socialistų vadus. Milionas darbininkų paskelbė generalį streiką, kuris apėmė visą šalį. Daugelyje provincijų, Asturijoje, Katalonijoje, Baskijoje darbininkai ėmė į savo rankas galią. Asturijoje darbininkų valdžia išsilaikė 15 dienų. Gaila, kad didvyringos Asturijos nepalaikė visa šalis.

Sukilimas buvo žiauriai nuslopintas. Bet Komunistų Partijos obalsis "Proletarai, vienykitės!" palaikytas Asturijos mainierių, buvo prisitaikytas Ispanijos darbininkų.

Bendras proletarinis frontas, kurio sumanytoju buvo Komunistų Partija, yra didžiausia darbininkų pergalė. Bendras proletariato frontas buvo pradžia Liaudies Fronto, kuris apjungė veikimui Komunistų Partiją, Socialistų Partiją, Sąjungą Socialistinio Jaunimo (sujungta su Komunistų Jaunimu), Ispanijos Anarcho-Sindikalistus, Visuotinę Darbininkų Susivienijimą (unijas, vadovaujamas Largo Caballero, kurios susijungė su kairiomis unijomis), Respublikiečių Kairįjį Sparną (kurio vadu yra dabartinis prezidentas Azana) ir Respublikiečių Sąjungą (kurios vadu yra Martinez Barrio).

Komunistų Partija vadovavo sutvirtinimui Ispanijos Liaudies Fronto. Ji įnešė organizuotumą ir aiškius tikslus. Vasario mėnesį, 1936 metais, rinkimai buvo geriausiu patikrinimu taktikos bendro fronto ir liaudies fronto. Tokis buvo kietas liaudies nusistatymas, kad reakcija buvo priversta pasitraukti. Pirmu kartu Ispanijos istorijoje valdžia, pasiremiant Liaudies Frontu, įstatymiškai užgrybė valstiečių paėmimus dvarponių žemių. Tai, tiesa, dar buvo toli nuo masių reikalavimo konfiskuoti stambių dvarponių žemes ir perduoti jas valstiečiams. Bet užtenka atžymėti, kad per tris metus (1933—1936) bežemiems valstiečiams buvo viso išduota 164,000 hektarų žemės. Gi Liaudies Fronto valdžia laikotarpį nuo 16 d. vasario ir 15 d. rugsėjo, 1936 metais, tai yra, per 7 mėnesius laiko, valstiečiams perdavė 1,500,000 hektarų žemės, tai yra, devynis kartus daugiau. Liaudies Fronto val-

džia grąžino darbininkams 44 valandų darbo savaitę.

Atsteigta Katalonijos autonomija, suorganizuota jos valdžia, areštuotas generolas Ocaro, budelis ir nuslopintojas Asturijos mainierių sukilimo, atstatytas prezidentas Zamora, pataikūnas fašistų ir tt.

Tai buvo naujas etapas besivystyme Ispanijos respublikos, demokratijos, ko šalis pirmiau nežinojo. Bet tai dar nebuvo pilna pergalė. Fašizmas pasitraukęs rinko savo spėkas, ruošėsi prie naujo užpuolimo. Naktį prieš liepos 18 dieną, 1936 metais, fašistai, pagal Hitlerio ir Mussolinio įsakymą, pradėjo sukilimo karą prieš respubliką. Fašistai turėjo viltį, kad vienu smūgiu nugalės respubliką ir ištaškys darbininkų organizacijas.

Liaudis su proletariatu priešakyje stojo ginti savo demokratines teises. Visa Ispanijos istorija ir liaudies likimas nuo tos dienos įgavo naują kryptį.

Dar senenai proletariato pasiskaldymas buvo jo silpnybės priežastimi. Dabar visos darbininkų organizacijos ir partijos apjungtos vienu supratimu, vienybe, vienu uždaviniu prieš fašistus — tame užtikrinimas jų pergalės. Sunku iš karto nugalėti anarchistines veik per 70 metų įsigalėjusias tradicijas, bet jau atsiekta didelis persilaužimas. Kova prieš Italijos-Vokietijos interventus ir fašistines gajas generolo Franco sujungė ir visas Ispanijos tautas.

Pražydėjo Tautų Brolybė

Ispanijos istorijoje Katalonija ne kartą bandė atsiskirti nuo jos. Buvo atsitikimų, kada sunkiau Ispanijai laiku, laike karų, kataloniečiai perėdavo į priešų pusę, kaip XVIII šimtetyje laike karo su Francija. Bėgyje trijų šimtų metų kataloniečiai kelis kartus buvo sukilę prieš Kastilijos valdžią. Dar senenai jie ant savo nugaros išbandė tautinę priespaudą—diktatūrą generolo Primo de Rivera. Tik su pergale Liaudies Fronto, 16 d. vasario, 1936 metais, Katalonija atgavo pastovią autonomiją.

Dabar Katalonija jaučia save laisva ir sujungta su liaudies Ispanija. Nugalėję fašistus Barcelonę, kataloniečiai petys petin su kastiliečiais kaunasi prieš fašistus Madrido fronte ir kitur.

Baskiečiai, kurie bėgyje viso XIX šimtmečio kovėsi eilėse karlistų "už dievą ir senus papročius", kurie neapkentė pavergėjų iš Madrido, kurie buvo pasirėgę sekti karlistų karališkos giminės tik todėl, kad jis griežtai stojo prieš Madri-

do valdžią,—dabar baskiečiai pratiesė savo brolišką ranką Ispanijos liaudžiai, kuri suteikė jiems savvyvaldystę. Baskai suprato, kad nei dievas, nei karlistai, nei fašistiniai generolai negali suteikti jiems tautinės laisvės. Tą padarė tik Liaudies Fronto valdžia. Todėl jie pasiėmė ginklą ir kovojo prieš fašistus petys petin su visa Ispanijos liaudžia. Jų šventa kova už Iruną, San Sebastianą, Bilbao niekada nebus užmiršta.

Liaudis savo kovoje prieš fašistinius budelius pirmu kartu istorijoje teisingai riša ir žemės klausimą. Liaudies Fronto valdžia, dar su Largo Caballero priskykyje, kurioj buvo ir du komunistai, pravėdė įstatymą, kad fašistų, tėvynės išdavikų, žemę konfiskuojama ir perduodama valstiečiams. Žemės klausimo rišimas paveikė į valstiečius fašistų užfrontėjų. To fašistai negali paslėpti jokio teroro pagelba. Valstiečiai žino tiesą ir trokšta žemės.

Liaudies pergalė ant fašistų turės sutvirtinti naują formą demokratinės respublikos, kurioje fašistai ir prispaudėjai jau dabar netenka medžiaginės bazės. Tuom skiriasi Ispanijos demokratinė respublika nuo visų dabartinių buržuazinių demokratinų respublikų, kaip Francija, Jungtinės Valstijos ir kitos.

Kovoje už apjungimą Ispanijos liaudies prieš fašizmą išaugo ir sustiprėjo Komunistų Partija. Dar pradžioj 1931 metų ji turėjo tik apie 1,000 narių. Dabar ji savo eilėse tik Liaudies Respublikoj turi apie 250,000 narių.

Kova Ispanijos liaudies prieš fašistus kartu yra ir kova už jos tautinę nepriklausomybę. Fašistiniai generolai parduoda Ispanijos žemes Vokietijos ir Italijos fašistams interventus už kruviną pagelbą, kurią nuo jų gauna kare prieš liaudį. Smūgiai Ispanijos fašistams kartu yra smūgiai ir visiems kariniams fašistų žygiams, kurie siekia karo, kad naujai pasaulį persidalinus.

Ir ne pripuolamai trockistai pasirodė bjauriaisiais Ispanijos liaudies priešais—priešais liaudies fronto. Trockistų provokacijos Ispanijoje yra nukreiptos tam, kad silpninti liaudiečius, ardyti discipliną, mažinti karo jėgas prieš fašizmą. Toji begėdiška ir pardavikiška trockistų rolė Ispanijoje jau yra numaskuota liaudies akyse, kuri grūda trockistus iš visų organizacijų.

Tokiu būdu, Ispanijos liaudis yra pirmutiniuose apkasuose kovoje su tarptautiniu fašizmu. Štai kodėl Ispanijos liaudies kova, kaip sakė drg. Stalinas, "nėra atskiras ispanų dalykas, o bendras reikalas visos pažangios ir progresyvės žmonių."

Kova dar nesibaigē. Priešakyje dar sunkūs, krūvini mūšiai. Šioje kovoj visa pažangi žmonija kūnu ir siela yra kartu su atgimusia Ispanijos liaudžia, su jos didvyrišku jaunimu, su kovingomis moterimis, įrašančiomis garbingus puslapius į žmonijos istoriją.

Ispanijos liaudies pergalė bus pergalė visos mąstančios žmonijos, kovojančios prieš fašistinį barbarizmą, budeliškumą, prieš beteisę ir terorą, prieš baisenybes imperialistinio karo, kuriam auksija liaudies masės kruvinoji ir budeliška fašizmo diktatūra.

Vertė D. M. Šolomskas.

Piešinys, parodąs jauną ispanietę merginą, taikant šautuvą į fašistų orlaivius.

Grupė italų, kuriuos Ispanijos liaudiesčiai suėmė Gualajaros fronte. Tai puikiausias įrodymas, kad Mussolinis turi Ispanijon pasiuntęs armiją.

Liaudiesčiai šauda į gen. Franco orlaivius.

Ir seneliai ir jaunuoliai stojo į liaudies miliciją apsigynimui nuo fašizmo.

Aštuoniolika Metų

RUGSĖJO 1 d. Amerikos Komunistų Partija sulaukė lygiai aštuoniolikos metų amžiaus. Tiesa, savo metais šis laikotarpis dar visai neilgas, bet jis išpuoštas nepaprastos svarbos įvykiais ir labai didelėmis socialinėmis audromis. Kai 1919 metais rugsėjo 1 d. Chicagoje susirinko Socialistų Partijos kairiojo sparno delegatai tartis apie sukūrimą Amerikoje revoliucinės proletar-

darbo ir energijos reikėjo išsilaisvinimui iš to siaurumo, iš tos baimės paklydimo ir pradžimo "palšose masėse". Bet tikslas tapo pasiektas, komunistinis judėjimas jau išsilaisvinęs iš sektantinės nevalios ir šiandien didelė srove susirišęs su plačiausiomis miestų ir kaimo darbo masėmis, laimi jas kovai prieš kapitalizmą ir fašistinį barbarizmą. Komunizmas virto devynioliktojo šimtmečio

Earl Browder, Amerikos Komunistų Partijos sekretorius.

William Z. Foster, Amerikos Komunistų Partijos pirmininkas.

Charles Ruthenberg, pirmininkas Amerikos Komunistų Partijos sekretorius. Mirė 1927 m.

riato partijos, atsiskirti nuo socialreformizmo ir socialpatriotizmo, tai buvo tik pradžios bausis imperialistinis karas, bevcik visam civilizuiotam pasaulyje virė darbo žmonių sukilimai už gyvenimą ir laisvę, o Sovietų Sąjungos liaudis tebevedė didvyrišką kovą su savo kontr-revoliucionieriais ir imperialistiniais įsiveržėliais.

Partija buvo sukurta. Iš vienos pusės ją pasveikino žiauri reakcija formoje garsinių Palmerio ablavų ir areštų, nuvarydama komunistinį judėjimą į nelegalų, slaptą gyvenimą; iš kitos pusės—naujoji partija, kaip ir kiekvienas naujagimis, sunkiai sirgo gimimo ir kūdikystės ligomis, kaip tai, siaurumu, atsiskyrimu nuo plačiųjų Amerikos darbo masių, apsitvėrimu mažam būrelyje, baimė praradimo revoliucinės nekaltybės, drąsiai einant į mases ir ruošiant jas proletarinei revoliucijai ir tt. Ir nemažai

amerikonizmo. Komunistų Partija jau pripažintas faktorius Amerikos socialiam ir politiniam gyvenime.

Rugsėjo 1 tikrai istorinė diena Amerikos klasių kovos istorijoje. Juo giliau brisime į šį amžių, juo smarkiau žengsime į gadynę sprendžiamųjų, galutinųjų mūsų tarpe progreso ir reakcijos, tarpe civilizacijos ir fašistinio barbarizmo, tarpe seno ir naujo gyvenimo, tuo ryškesnė ir skaistesnė darysis šita istorinė diena, nes tai buvo diena gimimo bolševistinės Komunistų Partijos, to judėjimo, kuris ir kelią rodo Amerikos žmonėms ir ruošia juos tam didžiajam žygiui į laisvę ir progresą.

Šiandien, šiose aštuonioliktose Komunistų Partijos sukaktuvėse, itin svarbu patvirtinti tasai faktas, kad kaip tik ta ideja, kurią ši partija pačioje pradžioje savo gyvavimo pasistatė už didį tikslą, judina visą Amerikos darbininkų klasę, turi atkreipus į save

visos šalies akis, būtent *apvienijimas su 12-ju amatinųjų uniųjų ir organizavimas neorganizuotų darbininkų į industrines darbo uniijas*. Pirmutinėje Amerikos Komunistų Partijos programoje, priimtoje rugsėjo 1 d. Chicagos konvencijoje, randame sekamą punktą darbo uniųjų klausimu:

“Komunistų Partija turi aktyviai dalyvauti kovoje už surevoliucionizavimą darbo uniųjų. Prieš Amerikos Darbo Federacijos uniijizmą (amatinį) Komunistų Partija skelbia *industrinį uniijizmą* ir industrinę uniųjų organizaciją. . . Industrinis uniijizmas nėra vien tik įrankis kasdieninėje kovoje prieš kapitalizmą; jojo galutinas tikslas yra revoliucinis, apimantis panaikinimą kapitalistinės parlamentarinės valstybės. Industrinis uniijizmas yra faktorius galutinioj masinėje kovoje už laimėjimą galios. . .”

Ir per visą savo gyvenimą Komunistų Partija laikė aukštai iškelus industrinio uniijizmo vėliavą. Šiandien gi formoje CIO (Komiteto Industrinio Organizavimo) jau milijonai darbininkų susispietę po tą garbingą vėliavą. Tai milžiniškas komunistinio judėjimo idejinis laimėjimas.

Ryšyje su laimėjimu savo aštuoniolikos metų sukakties, Komunistų Partija veda dviejų mėnesių naujų narių vajų. Vajus tęsis per rugsėjį ir spalį. Iškeltas obalsis padvigubinti partijos narių skaičių, būtent, gauti 50,000 naujų narių.

Tame vajuje energingai dalyvauja ir lietuvių komunistinis judėjimas. Komunistų Partijos Lietuvos Centro Biuras ir visos lietuvių komunistinės grupės spaudoje ir susirinkimuose kviečia revoliucinius lietuvius darbininkus stoti į Komunistų Partijos eiles, sustiprinti vadą, švietėją ir organizatorių visos darbo liaudies.

MADRIDE

Madride nuvyto darželiuose gėlės. Nuvyto, nes mergelės, prižiūrėjusios gėles, šiandien užsidėjo svarbesnes pareigas. Jos šiandien eina gelbėti gyvybes savo draugų, herojiškai besikaujančių už liaudies laisvę. Jos, vieton puošusios darželius, vieton besigrožėjusios žydinčiomis gėlėmis, eina kovojantiems draugams padėti, jos riša sužeistųjų draugų žaizdas ir sužeistųjų ištroškusioms burnoms neša vandens, guodžia jų skausmus savų širdžių atjauta.

Madride pakriko ir paukščių dainorių skambios melodijos. Jų lizdus-namus suardė - suplėšė bekriną iš padangės sprogstantieji šoviniai. Jų vaikų perėjimas pakrikdytas, daugelis šeimų suardyta, kadaise buvus rami aplinkuma, viliojusi darbo žmogų poilsin, — dingus. . .

Madride gamtos grožė nualinta, sunykus. Žaliavę šakoti ir lapuoti išdidūs medžiai, šiandien atrodo lyg berankiai ir bekepuriai elgėtos, — jie netekę šakų ir viršūnių. Šiandien ir vėjo dvelkimas nebesudaro to netolimoj praeityj girdėto ir jausto žavingo ošimo, kuriuo buvo taip malonu ir jauku gėrėtis vakarais.

Madride dažnai švaistos mirties šmėkla. Ne tik ligoninėse, o ir gatvėse girdisi skaudžios vaitonės. Dar daugiau. Vienur kitur pasigirsta balsai net šaukia mirties šmėklą artyn, pageidauja jos prie globsties. Taip tos gyvenimo kančios yra kai kam skaudžios, o skausmų valandos ilgos — begalinės.

Bet Madridas nebūtų rankose lojalistų, jei jame iš vieno, iš kito ir iš trečio kampo nepasigirstų skambi “No Pasaran” melodija. To-

ji melodija suaidėjus herojiškai besilaikančiame mieste, apmažina sužeistųjų kančias, paliepia mirties šmėklai šalintis, paleidžia tartum kokios tai nesuprantamos konstrukcijos vilyčias, besvaidančias gaivios vilties lūkėsius. Prašvinta demokratinės liaudies akys, naujos ugnys suliepsnoja krūtinėse, didi pasiryžimo sąmojai išsklaido sūtemas ir debesius, ir sąlydžiai su “No Pasaran” melodijos aidais išsiveržia galingi nesulaikomi šūkiai:

Madridas mūsų!

Fa š i z m u i n u s u k s i m s p r a n d ā ir p a l a i d o s i m j i i n e g a r b i n g ā k a p i n y n ā — i š m a t a s !

Ispanijos liaudis mokėjusi susikūrti demokratinę santvarką, mokės ir galės ją apginti nuo užpuolikų!

Salud, liaudies frontas!

St. Jasilonis.

Thomas Paine Amerikos Istorijoje

DR. A. PETRIKA

(Radio kalba)

Šių metų sausio 29 dieną suėjo lygiai 200 metų nuo gimimo žmonių laisvės draugo ir kovotojo už Jungtinių Amerikos Valstijų nepriklausomybę—Tomo (Thomas) Paine. Gimė jisai Anglijoje 1737 metais ir būdamas 37 metų amžiaus 1774 metais atvyko į Amerikos kontinentą.

THOMAS PAINE

Jau tuo laiku šioj šalyj buvo šioks toks bruzdėjimas prieš Anglijos valdžią, kuri sunkia savo letena slėgė Amerikos kolonistus. Didelė mokesčių našta, muitai ir šiaip visokios politinės bei ekonominės represijos erzino gyventojus. Bet tas nepasitenkinimas nėjo toliau rašymo visokių peticijų Anglijos karaliui Jurgiui Trečiajam ir maldavimo pakeisti vieną kitą žiaurų valdininką "geresniu". Apie griežtesnę kovą prieš Anglijos valdžią ar apie nepriklausomybę—veik visai nebuvo užsiminta. To laiko amerikiečių politiniai vadai, įskaitant ir Jurgį Washington'ą, tenkinosi tikrai lengvais protestais.

Tiktai atvykęs į šią šalį Tomas Paine stojo redaguoti vieną Philadelphiajos miestie išieinančią žurnalą, "Pennsylvania Magazine". Netrukus jisai pasirodė ne tiktai gabių žurnalistų, bet ir liberališkų kovotojų. Savo redaguojamam žurnale jisai pradėjo smerkti tuo laiku čia buvusią vergiją, kurią Anglijos valdžia buvo įvedusi. Jisai griežtai reikalavo panaikinti vergiją, kaip žiaurią sistemą, kuri kankina juodosios rasės žmones. Jisai taipgi reikalavo politinių teisių moterims, pensijų seneliams, sumažinimo muitų bei mokesčių, apribavimo Britanijos militaristų sauvalės ir tt.

Betgi pradžioje 1775 metų Amerikos kolonistų susikirtimai su Anglijos valdžia pradėjo būti vis aštresni. Ypatingai po ginkluoto susirėmimo ties Lexingtonu 1775 metų balandžio 19 dieną amerikiečiams pradėjo aiškėti, kad su Anglijos karaliaus valdžia nebus galima gražiuoju susirokuoti. Tomas Paine pirmas sušuko, kad Anglijos valdžia nėra verta pasitikėjimo ir su ja nebus galima susitarti. Jisai sakė, kad tiktai kovoj bus galima sutrėkšti Anglijos galią ir įsigyti laisvę; kad ši šalis turi išsiuluosuoti iš Anglijos jungo ir tapti nepriklausoma valstybė; kad ji neprivalo vadintis Anglijos kolonija, bet Jungtinės Amerikos Valstijos!

1775 metų gruodžio mėnesį jisai parašė paskilbusią savo brošiūrą "Blaivus Protas" (Common Sense), kuri išėjo iš spaudos sekamų metų sausio mėnesį. * Ši 48-nių puslapių brošiūra savo nesumušamais argumentais ir kieta logika įtikino nepriklausomybės būtinumu visus to laiko pažanges-

* "Blaivus Protas" buvo atspausinta 100,000 ekzemplių Philadelphiaj (kai kurie istorikai sako, kad buvo atspausinta 120,000). Kadangi tuo laiku Amerikoj gyventojų buvo tiktai apie 3 ar 4 milijonai, tai lengva suprasti, kaip nepaprastai populiariška turėjo būti kalbama brošiūra. Taip plačiai paplitusios knygos, sulys dabartinio gyventojų skaičiaus, dabar reikėtų atspausinti apie 4 milijonus ekzemplių. Aišku, kad susidomėjimas ja turėjo būti kolosalis. Ją skaitė kiekvienas, kuris tiktai mokėjo skaityti.

nius amerikiečius. Jie pamatė, kad vienintėlė jiems verta kova, tai kova už pilną savo šalies nepriklausomybę; kad jokio kompromiso šia kryptim negali būti. Pats Jurgis Washingtonas 1776 metų balandžio 1-ą dieną rašė J. Reedui, kad Virginijos kolonijoj Paino brošiūra (Common Sense) sukėlė stiprų sentimentą už nepriklausomybę.*

*Kai kas gali pasakyti, kad dar prieš Tomo Paine atvykimą į šią šalį jau čia buvo vedama kova su Anglijos karaliaus valdžia, kad ir be jo nurodymų vystėsi kova už šios šalies nepriklausomybę. Judėjimas prieš Anglijos valdžią buvo, tai tiesa, bet visa kovos aštruma buvo nukreipta už tuojautinės reformos, prieš "teisių siaurinimą kolonistams", o ne už nepriklausomybę. "Navigacijos Aktai" (1660 m.), "Stampų Aktas" (1765 m.), Bostono skerdynė (1770 m.), uždarymas Massachusettso uosto (1774 m.), tai vis buvo kibirkštys, kurios savo keliu sukūrė nepriklausomybės židinį.

Kaip gi Amerikos kolonistai rengavo į šias karaliaus represijas? Kai Anglijos valdžia uždarė Bostono uostą, tai Virginijos kolonijai labai tuo pasipikino ir atjausdama Massachusetts kolonijai, paskelbė "maldoje ir pasninko dieną" kaip "protestą". Tuo patim laiku ji neužmiršo, žinoma, pabrėžti ir savo ištikimybę karaliaus valdžiai. Pirmasis Kontinentalis Kongresas (1774 m.) grašino karaliaus valdžiai ekonominio boikoto, jeigu ji neatšauks 13 kolonistams negeislinų įstatymų. Valdžia tų įstatymų ne tikrai kad neatšaukė, bet pasisuntė į Ameriką 200,000 samdytų valkatų-kareivių. Del šio tai žygio, Antrasis Kontinentalis Kongresas kalbėjo jau kiek aštriau prieš valdžią, bet ir tai skelbė kovą tik "apgynimui" savo teisių, o ne nepriklausomybės.

1775 m. liepos 6 d. Kongresas oficialiai paskelbė kovą Britanijos kariuomenei. Tačiau savo tame kovos paskelbime Kongresas pasakė: "Mes imamės ginklo prieš užpuolikus. Mes padėsime ginklus, kaip tikrai užpuolikai (aggressors) paliks mus ramybėje!" Už nepriklausomybę ne tikrai neprasitarė nei žodelio, bet dar naujai pareiškė Anglijos valdžiai lojaliskumą ir pasisuntė peticija, maldaujančia "atsteigti taiką ir harmoniją Amerikos kolonijose!"

Jokio kovingumo, jokio nusaukimo! Pats Benjaminas Franklin 1774 m. lordui Chatham (William Pitt) sakė Londone: "Aš niekad nesu girdėjęs Amerikoje jokį žmogų, blaivą ar girtą, išreiškusį bent mažiausį sentimentą už atsisikymą nuo Anglijos". Net Thomas Jeffersonas 1775 m. rugpjūčio mėnesį (po keturių mėnesių nuo ginkluoto susirėmimo ties Lexingtonu) savo laiške Jonui Randolph (Jeffersonas tada buvo Londone, kaip Amer. kolonistų atstovas) sakė, jog jisai labai geidžia, kad Amerikos kolonistai susitaikytų su Britanijos valdžia ir prašo jį (Randolph'ą) nuodžiūriai pasidabuoti šiam kilniam tikslui. Panašią nuomonę tuo laiku reiškė Jurgis Washingtonas, Patrick Henry, Stephen Hopkins, Samuel Adams, John Adams ir kiti tuo laiko amerikiečių vadai.

Tomas Paine savo brošiūroje (Common Sense) aiškiai parodė šios šalies kolonistų nenuosakumą ir nelogiškumą: iš vienos pusės atvirai kovo prieš Anglijos valdžią—sukilimas, iš antrosios gi—lojaliskumo deklaracijų siuntinėjimas! Jisai patarė mesti šalin nereikalingą sentimentalizmą ir suprasti, jog jie yra bėsimos naujos šalies, naujos tautos branduolys, kuris turės būti taikos ir laisvės pavyzdžių išgyveriamam ir tradicijų pavertam senajam pasauliui! Šios brošiūros "sveika logika ir nesumaišami argumentai", anot Jurgio Washingtono, taip paveikė kolonistus, kad jų atstovai Kongrese 1776 m. liepos 4 dieną paskelbė Nepriklausomybės Deklaraciją. Teisingai Edmundas Randolph, pirmasis Jungtinių Valstijų prokuroras, pasakė, kad Nepriklausomybės Deklaraciją, tai išdavęs karaliaus Jurgio Trečiojo arogantiškumo ir Tomo Paine sveikos logikos bei drąsos.

T. Paine buvo draugas respublikos ir nepermaldaujamas priešas monarchijos. Jisai sakė, kad tikrai žmonių išrinkta ir žmoniems atsakomą valdžia (respublika) gali garantuoti laisvės, lygybės ir brolybės principą.

Apie ideališką valstybę, kokia ji turėtų būti, Paine išsireiškė sekamai: "Kada bus galima sakyti už bile šalį, kad ten beturčiai yra linksmi, kad tarp jų nėra vargo nei tamsybės; kad ten kalėjimai tušti ir gatvės nėra elgetų; kad ten seneliai nevargsta ir mokesčiai nespaudžia žmones—tokia šalis tada tikrai galės didžiulis savo konstitucija ir savo valdžiai."

Kieno ranka parašė šios šalies Nepriklausomybės Deklaraciją (paskelbtą 1776 m. liepos 4 dieną), tikrai nežinoma. Spėjama, kad tai buvo darbas Tomo Jeffersono. Nežiūrint kieno ranka ji buvo rašyta, vienok net vyrauja T. Paine mintis ir dvasia. Originale net buvo paragrafas prieš vergiją, bet pasipriešinus Pietų Carolinos ir Georgia kolonijų atstovams, jisai tapo išmestas.

Prasidėjus aktualėms kovoms su Anglijos valdžia, T. Paine pabaigoj 1776 metų įstojo į veikiančią kariuomenę. Ties Fort Lee, New Jersey valstijoj, jo kariuomenės dalis buvo anglų sumušta ir turėjo pasitraukti Newarko kryptim. Čia dalis kariuomenės apėjo Washingtono armiją, o likusioji dalis vargu buvo tinkama karui: pusnuogė, išbadėjusi, sušalusi... Stoka buvo ginklų, amunicijos, maisto ir—kas svarbiausia—karingo ūpo! Kariai buvo nusimindę pralaimėjimu ir tik laukė progos, kad kaip nors pasprukus iš tarnybos. Dezertyrų skaičius kasdien augo. Daug kas tada manė, kad kova už nepriklausomybę jau pralaimėta. Turtinesnieji kolonistai atsisakė duoti reikiamų karui tęsimui lėšų. Generalas J. Washingtonas savo laiškuose atvirai skundėsi bloga kariuomenės padėčia ir visai neslėpė to nusiminimo, kuris buvo apėmęs didelę kolonistų dalį. Ateitis išrodė tikrai tamsi.

Tada, padėjęs šautuvą, ima į ranką plunksną Tomas Paine. Atlikęs savo karinės pareigas dienomis, naktimis jisai rašo kitą kūrinių, nemažiau svarbų už "Blaių

Protą",—"Krizi" (Crisis). Pat pirmame puslapy įsiai sušunka į pusiau demoralizuotą kariuomenę ir besvyruojančius patriotus šiais žodžiais:

"Šie yra laikai, kuriais bandoma žmonių siela. Vasaros meto karys ir giedrios dienos patriotas šiame krizio laike nenorės tarnauti savo kraštui. Bet tas, kuris nebijo kovos dabar, yra vertas padėkos ir meilės visų šalies žmonių. Priespauda, kaip ir pragara, nelengva nugalėti. Mus betgi ramina ši viltis, būtent: juo sunkesnė kova, tuo garbingesnė pergalė. Ką mes įgyjam pigiai, tą menkai vertinam. Tiktai brangumas teikia viskam kainą. Dangus žino, kaip įkainuoti savo prekes. Būtų keista tikrai, kad toksai šventas daiktas, kaip laisvė—būtų pigiai įkainuotas."

Tai taip kalbėjo Tomas Paine į Amerikos žmones!

Jurgiu Washingtonui taip patiko šis pirmas "Krizio" numeris, kad įsiai įsakė skaityti jį visose armijos dalyse. Tūkstančiais kopijų įsiai paplito po visas 13-ką kolonijų. Efektas šito šūkio buvo toks stiprus, kad į armiją pradėjo grįžti ne tiktai susigėdę dezertyrai, bet ir nauji savanoriai rašytis. Patriotai pasirūpino karui pinigų ir visoj šaly atgijo kovos viltis. Tų pačių metų gruodžio mėnesį Washingtonas sutiprinta kariuomene taip smarkiai sumušė anglus ties Trentonu (N. J.), kad tas laimėjimas pasuko visą tolesnę karo eigą į geresnes amerikiečiams sąlygas.

Kaip tiktai amerikiečiams prisėjo pakelti kokią nors sunkenybę, Tomas Paine į juos kalbėjo nauju "Krizio" leidiniu. Per visą revoliucinio karo laiką įsiai išleido 16 "Krizio" numerių.

Kiekviename svariame šios kovos žygy mes užtinkame Tomo Paine pėdsakus. 1777 metų sausio 21 dieną Philadelphijos Saugumo Taryba siuntė jį tartis su Eastono (Pa.) indėnais, kuriuos anglai kurstė prieš amerikiečius. Tų pačių metų balandžio 17 dieną Kongresas išrinko jį Užsienio Reikalų Komisijos sekretorium, kurio pareigas ėjo iki 1779 m. sausio 6 d.

1780 metų pavasarį generolas J. Washingtonas parašė labai pesimistišką laišką Pennsylvanijos Valstijos Seimui. Jame Wa-

shingtonas skundėsi nepakenčiama kariuomenės padėtim. Paine tuoj davė sumanytą sukelti kariuomenei gelbėti fondą, į kuri įsiai pats įnešė savo paskutinius 500 dolerių. Paskubom tapo sukelta \$300,000 fondas ir tais pinigais įkurta pirmasai nacionalis šios šalies bankas.

1781 metų pradžioj Kongresas apskaitė, kad revoliucinio karo tęsimui reikia iš kur nors gauti \$8,000,000. Tomas Paine pasiūlė prašyti paskolos iš Prancūzijos. Kongresas su pasiūlymu sutiko ir tų pačių metų vasario mėnesį pulkininkas J. Laurens ir Tomas Paine išplaukė iš Bostono uosto į Prancūziją paskolos įieškoti. Jų misija pavyko ir rudenį, rugpiučio 25 dieną, juodu sugrįžo į Bostoną prisikrovę laivą drabužių bei kitų militarinių reikmenų ir 2,500,000 livrų (frankų) sidabru. Tai buvo Prancūzijos paskola Amerikai. Amerikiečių ūpas pakilo del tokios gausios paramos. Dar tą pačią dieną apie tuzinas vežimų išvyko į kariuomenės stovyklą su reikmenimis.

Ir taip mes matome kiekviename revoliucinio karo žingsny Tomo Paine darbus. Visai aišku todėl, kad šiandien visi pažangūs amerikiečiai pripažįsta, jog Tomo Paine plunksna, energija ir iniciatyva nemažiau buvo reikalinga iškovojujui Amerikos nepriklausomybės, kaip Jurgio Washingtono kardas ar Benjaminio Franklino ir Tomo Jeffersono diplomatija. Įsiai visa širdžia ir siela kovojo tol, kol anglų generolas Charles Cornwallis 1781 metų spalį mėnesio 19 dieną pasidavė amerikiečiams ties Yorktownu. (Revoliucinis karas formaliai baigėsi 1783 m. balandžio 18 d.)

Vėliau Tomas Paine dar parašė žymų kūrinių "Žmogaus Teisės" (Rights of Man) ir "Proto Gadynė" (Age of Reason). Pirmame veikale įsiai išdėstė savo pažiūras į valstybę, kaip stiprus respublikos šalininkas, o antrame į tikybą. Del pastarojo darbo jį iki mirties persekiojo to laiko tikybininkai, todėl, kad įsiai nepripažino bažnyčios reikalingumo, nors dogmatišku ateistu ir nebuvo.

Tomas Paine išgyveno 72 metus. Mirė jisai New Yorko mieste 1809 m. birželio 8 d. (Taša ant 27 pusl.)

KEISTOS LAIDOTUVĖS

Sekant Michael Gold—PRANAS KARTUS

Klausyk įstabių laidotuvių bugno raudos.

Klausyki Kolumbo šalies šermenų įstabiosios kalbos.

Miestelyje Braddock, Pensilvanijoje,
kur dvokiančios pieno liejyklos
ugningai alsuoja ir ryja žmones,
erdvyną ir žemę.

Pavasaris čia. Jis atėjo tarytum bailusis vaikiukas
apžvelgti tuos pieno baisūnus.

O Jonas Klevelis, tas nuolat linksmutis žmogus,
ankstybą rytą šešiose, į darbą beeidams,
skersai upeliuko išvydo žaliuojančius kalnus,
slyvokšnius, it marškom snieginėm, apklotus baltaisiais žiedais,
kai pusnuogis jis prakaituoja prie molinio rindo,
it velnias prie prūdo sieros.

Pražydes slyvynas gaivino jo sielą.

Žaliųjų lankų atminimai kuteno jo širdį;

pamiršo jis būti kaip plienas stangiu,
jis vien tiktai mena krūtis mylimosios,

ir kūdikio linksmą juoką, ir

kai vyrai dainuoja girti;

jis mena galvijų bandas,

ir linksmojo žemdirbio veidą,

ir sodžių,

ir lauką gimosios šalies.

Klausyk įstabių laidotuvių bugno raudos.

Klausyki Kolumbo šalies šermenų įstabiosios kalbos.

Pabusk! Pabusk!

Jonai, jau pečiai riaumoja, kaip tigrai,

jau veržias pro stogą liepsningi liežuviai,

kaip tigrai piktieji iš narvo;

Pabusk! Dešimta valanda,

antru syk reikia pilti ištirpusį pieną į molinį rindą,

Pabusk!

Pabusk! Nes jau lūžta šėtoniško katilo trūkusi dalba!

Pabusk!

Pabusk! Nes jau dalba nulūžo

ir liejasi plienas ašla:

jis bėga ir dūksta, kaip proto netekęs žmogus,

o, Jonai, pabusk!...

Ant amžių užgeso auksinės svajonės ir plienas prarijo tave!

Klausyk įstabiųjų laidotuvių bugno raudos.

Klausyki Kolumbo šalies šermenų įstabiosios kalbos.

Trys tonai kietojo plieno sukaustė mūs Joną tvirtai:

ir raumenis, kaulus, ir protą, ir širdį.

Sukaustė kilniąsias svajones—su jomis—žaliąsias lankas,

ir linksmąjį kūdikio juoką,

slyvyną, žiedais išdabintą,

ir sodžių gimtosios šalies.

Ir plieno didžiūnai, tai našlei, Jonienei, atidavė trejeto tonų karštą plieninį

ir vyro svajones kilnias;

ir sunkvežiu veža į šaltą kapyną gabalą plieno didžiausį.

Jonienė ir dvejetas Jono draugų karietų,

juodom užlaidom užleisto, lydėdami karštą plieninį

verkia ir liūdi švelnučio žmogaus,

sudegusio verdančio plieno širdy!

Klausyk įstabiųjų laidotuvių bugno raudos.

Klausyki Kolumbo šalies šermenų įstabiosios kalbos.

Trys palydovai kapyne pradėjo dūmoti keistai:

“Pasigersiu ir girtas buvosiu,

moters nevesiu niekada,

nebūsiu tėvu aš linksmųjų vaikų,

lai viskas prasmenga; aš nieks nuo dabar!

Gyvenimas—juokas bjaurus—kaip ir Jono laidotuvės šios!”—

beleidžiant į šaltąją duobę tą karštą plieninį dūmojo viens Jono draugų.

(KLAUSYKI KOLUMBO ŠALIES ĮSTABIŲJŲ LAIDOTUVIŲ BUGNO RAUDOS!)

“Aš būsiu skalbėja; mazgosiu grindis;

aš būsiu kekšė, bet į plieno liejyklą savųjų vaikų aš neleisiu!”—

Jonienė dūmojo, kai žeriamos žemės ant karsto plieninio

gailingąją sakmę kuždėjo,

kai saulė kapyną bučiavo ir lieknas berželis liūdėjo.

(KLAUSYKI KOLUMBO ŠALIES ĮSTABIŲJŲ LAIDOTUVIŲ BUGNO RAUDOS!)

Trečiasis dalyvis,

kurs klausė keistųjų laidotuvių bugno raudos,

kurs klausė Kolumbo šalies šermenų įstabiosios kalbos,

grėsmingai prabilo:

“Kietesnis už plieną tapsiu,

dar kartą sugrįžęs čionai

nuliedinsiu kulką iš Jono lavono ir šausiu tirono širdin!”

KLAUSYK ĮSTABIŲJŲ LAIDOTUVIŲ BUGNO RAUDOS!

KLAUSYKI KOLUMBO ŠALIES ŠERMENŲ ĮSTABIOSIOS KALBOS!

Pirmas Lietuvių Choras ir Jo Mokytojas

R. MIZARA

SPALIŲ mėnesio 21 d., š. m., sukanka lygiai dešimts metų nuo mirties *Leono Eremino*, chorų mokytojo, dainos ir meno mėgėjo ir bendrai kultūros darbininko.

Kadangi *Leono Eremino* gyvenimas ir darbai glaudžiai susiję su dainos ir jos pildytojų, solistų ir chorų atsiradimo pradžia Jungtinių Valstijų lietuviuose, tai šiame straipsnyje, bent trumpai, tas viskas teks paliesti.

Pirmiausiai susipažinkime su *Leono Eremino* biografija. Jis gimė birželio mėn. 23 d., 1863, Šarkių (Užuobų) kaime, Skuodo parapijoje, Telšių apskrityje, iš tėvo Antano Eremino, ūkininko, buvusio vargonininko, ir motinos Onos Nikartaitės. *Leonas* turėjo keturis brolius ir dvi seseris. (Jo brolis Jonas dar ir dabar tebegyvena Brooklyne). Liaudies mokyklą Skuode Ereminas lankė apie tris žiemas. Paaugęs, dirbo žemės ūkio darbą.

1883 metais Ereminas nuvyko į Rygą ir ten pradėjo mokytis mašinisto amato. Rygoje gyvendamas, jis susipažįsta su latviais ir vokiečiais dailės mėgėjais ir pradeda dainuoti choruose. Priklausė tūlai amatininkų dainininkų mokyklai ir Baptistinės Šventos Onos chorui. Jis ten susipažįsta plačiau su muzika ir bendrai menu; pasirūpina jis išmokyti muzikos gaidas.

Amerikon, New Yorkan, Ereminas atvyko 1891 metais. Iškart jis ir čia veikia tik tarp latvių. Bet ilgainiui susipažįsta ir su lietuviais ir pradeda darbuotis juose. Nustaria jis plačiau pažinti muziką, kad galėtų jos pamokyti kitus. Dienomis jis dirba fabrike, o vakarais lanko YMCA muzikos, anglų kalbos ir kitų svarbių dalykų kursus. Vadovauti chorus jis per pusantrų metų mokinosi pas prof. Julius Faget.

Tais laikais Amerikos lietuviuose liaudies chorai buvo nežinomi. Neturėjo naujai atvykę imigrantai geresnio supratimo ir bendrai apie meną. Dr. J. Šliupas gan teisingai rašė:

“Lietuvių tauta pasklidusi yra kaip dainininkų tauta. Apie tai liūdija ne tik sveitimausių pagyros, bet ypatingai rankiai dainų, išleisti Jono Juškevyčio ir kitų dainų rinkėjų. Tą patį dalyką parodo taipgi dainavimai, vasaros metu beatsigarsi Lietuvos laukuose, kur vyrai ir mergos vienval palydi savo darbą raliavimais ir dainavimais.

“Bet sutartiniu dainavimu lietuviai iki tučlaik nėra atsižymėję. Rods žmonės čes-

LEONAS EREMINAS

nyse, pokiliuose, svodbos dainuoja iš krūvos, tačiau toks dainavimas negali būti pavadintas sutartiniu, chorišku, nes kožnas rėkia, lejuoja, kreksi, pagal savo išmanymą, ir kas geriaus gali išrėkti arba kitus užbliauti, tas rokuojasi už geresnį dainininką. Net bažnyčiose lietuviai neturi savo chorų

—netik Lietuvoje, tet ir Amerikoje. Rods pradžia šian ar ten jau yra padaryta, bet tai vis tiktai pradžia dar tebeprasilekia: tankiausiai pats vienas vargamistra šūkauja prie palydėjimo vargonų, ir kartais "promatorius" su savo giesmininkais gelbsti; bet rasi vargonams turėtų prigulėti garbė, kad jie neduoda girdėtis aiškiai balsams giesmininkų."¹)

Šis trumpas apibrėžimas ryškiai vaizduoja tų laikų meno padėtį Amerikos lietuviuose. Nebuvo chorų, nebuvo jų mokytojų, neskambėjo organizuota lietuviška liaudies daina.

Prie tokių sąlygų, su tokia medžiaga velionis Ereminas ėmėsi darbo: organizuoti lietuvių liaudies chorą Brooklyne. Susikvietęs keletą dainos mėgėjų, lapkričio mėn., 1894 m., jis suorganizavo chorą, pavadintą **Lietuvių Mildos Giedorių Draugystė**. Tai buvo pirmas lietuvių liaudies choras ne tik Amerikoje, bet visam pasaulyje.

Mildos Choro nariai mokėjo po 10c mėnesinių duoklių. Pirmais šešiais mėnesiais chorui priklausė tik vieni vyrai. Paskui įrašyta jin ir merginos. Vadinasi, choras patapo mišriu. Šis choras dainavo lenkų ir latvių koncertuose, o 1896 metais lankėsi Waterburyj Lietuvių Kliubo suruoštam pokilyje, dainavo jis ir Elizabethe, ir Newarke, New Jersey.

Iš viso Milda suruošė New Yorke tris koncertus. Antrajam koncerte, 1897 m., dainavo ir du lenkų chorai, Cecilijos ir Harmonia, ir vienas vokiečių. Trečiame koncerte, balandžio 15 d., 1899 m., dainavo estų choras.

Visą laiką Ereminas mokino chorą velni, be jokio atlyginimo. Deja, 1899 metais Mildos Choras iškriko. Tam buvo visokių priežasčių, bet vyriausia—nesantaika choristų tarpe.

Po to tais pačiais metais įsikūrė kitas lietuvių liaudies choras, Newarke, pasivadinamas D-ro Vinco Kudirkos Giedotorių Draugyste. Newarkiečiai taipgi pasiėmė vadovu L. Eremina. Šį chorą sudarė tik vieni vyrai. Dainininkai susirinkdavo pamokoms kiekvieną trečiadienio vakarą. Choras mokėdavęs mokytojų (už atvykimą iš New Yorko Newarko ar atgal) 50 centų kelionės lėšų. Šis choras gražiai pasitarnavo

19
visai eilei tų laikų lietuviškų draugijų, dainuodamas jų suruošiose pramogose.

Sunkiu buvo tais laikais žmones užkrėsti noru dalyvauti choruose, bet dar didesnį sunkumą sudarė tas faktas, kad nebuvo ko dainuoti; nesirado pagamintų nei chorams nei solistams lietuviškų dainų. Jausdamas tąjį sunkumą praktiškame darbe, Ereminas ėmė rūpintis dainų gaminimu.

Ačiu jo kruopštumui ir sumanumui, 1920 metais išėjo iš spaudos dainų rinkinys, kuriame tilpo 67 keturiems balsams dainos.²) Tai vis buvo daugiausiai vokiškos dainos, paruoštos mūsų chorams. Ilgoką laiką šis rinkinys tarnavo mūsų chorams vadovu ir dainų šaltiniu.

Vėliau tūlą laiką Brooklyne gyvavo Simano Daukanto Teatrališka Draugystė, vaidinusi veikalus ir dainavusi. Jai taipgi vadovavo L. Ereminas.

1912 metais įsikūrė Brooklyne Aido Choras, kuris šiemet švenčia savo sidabrinį jubilėjų. Šičia taipgi pirmuoju jo mokytoju matome nenuilstantį veikėją Eremina. Paskui jis vadovavo tūlą laiką gyvavusį Dainos Chorą, veikusį East New Yorke (rytinėj Brooklyno dalyje).

Kai senelis Ereminas vadovauti chorų jau nebegalėjo, tai jis eidavo dainuoti Aido Chore, greta jaunų vaikinų ir merginų ir dainavo jame iki savo mirties.

Ereminas buvo nepaprastai karštas dainos patrijotas-mėgėjas. Dar 1901 metais jis rašė:

"Daina nuo labai senų gadynių buvo visų tautų godojama ir šiandien pas visas civilizuotas tautas ji visų godojama ir aukštai pasikėlė. Ir mes lietuviai todėl nepasilikime užpakalį kitų. Medegos yra neišsemiamas šaltinis mūsų tautiškose (liaudiškose) melodijose; mokėkime tik tuos visus mūsų tautos dvasiškus turtus sunaudoti. Vokiečiai, francūzai, italijonai, net mūsų pusbroliai latviai nei ant vieno didesnio susirinkimo, nei ant vieno baltiaus neapsieina be dainų; nėra ten miestelio, kuris neturėtų gerai išlavinto choro, kadangi ten žino, kad muzika ir giesmė pakelia žmogaus jausmus, padaro jį geresniu; tą supranta antai ir krikščioniška bažnyčia, kuri į dievmalda, kaip priedą, įvedė muziką ir giesmę..."³)

Kai Amerikon atvyko kompozitorius Mikas Petrauskas, L. Ereminas veikė su juo. Brooklyne vaidinant "Malūnininką ir Kaminkrėtį," jis lošė pirmojo rolę.

Ereminas—Visuomenininkas

Sakyti, kad Ereminas buvo tik dailės męgėjas, chorų mokytojas, lošėjas, toli gražu velionio neapibūdintų. Jis buvo ir bendrai visuomenės veikėjas. Visų pirmiausiai — Ereminas buvo karštas laisvamanis.

Birželio 3 d., 1900 m., Newarke įvyko pirmasis lietuvių laisvamanių seimas, kuriame buvo įsteigta Lietuvių Laisvamanių Susivienijimas. Pirmuoju to susivienijimo prezidentu buvo išrinktas L. Ereminas.

Prasidėjus socialistiniam judėjimui lietuviuose, mes matome Ereminą dalyvaujant jame. O kai Amerikos Socialistų Partijoj įvyko skylinimas, tai Ereminas pasiliko karštu komunistinio judėjimo prijaudėju ir rėmėju. Nebuvo tos didesnės darbininkiškos kampanijos, kuriai velionis nebūtų paaudėjęs dolerio kito; nebuvo to žymesnio masinio mitingo, svarbesnės konferencijos, kur jis nebūtų dalyvavęs. Žodžiu, pirmasis lietuvių liaudies choro organizatorius ir vadovas buvo žmogus, kuriam rūpėjo paremti viskas, kas pažangu, kas gelbsti paskubinti senosios visuomeniškos sistemos pašalinimą ir naujos, beklasinės, sistemos įsteigimą.

Mirdamas, paliko velionis žmoną Malvina, dukterį Eurydice ir tris sūnus: Orpheus, Apollo ir Arion. Visi tebegyvena Brooklyne.

Tuoju po Leono Eremino mirties šitų žodžių rašytojas, tarp kitko, žymėjo:

"Jeigu šiandien mūsų liaudies chorai jau nesitenkina paprastom liaudies dainelėm, ale jieško operų, operėčių; jeigu mūsų visuomenė yra suinteresuota chorų rėmimu, jų įvertinimu ir lankymusi į vakarus, tai dėl to daug nuopelnų priklauso mirusiajam mūsų draugui ir mokytojui Leonui Ereminui. ... Savo pastovumu ir politiniu nusištatymu senelis skyrėsi daug kuo nuo tūlių mūsų šių dienų dailininkų. Jam dailė nebuvo 'bepartyviška'. ... Kiekvienam mūsų parengime, kur dainavo Eremino vadovaujamas choras, girdėjai pasaulio proletariato kovos himną — 'Internacionalą. ...'")

Šitoks buvo pirmasis lietuvių liaudies chorų organizatorius ir mokytojas, Leonas Ereminas!

- 1) "Lietuva" num. 37, 1900.
- 2) Dainos, sutaisytos Ant Keturių Balsų. Surinko Leonas Ereminas, Tilžėje. Išleido P. Mikolainis. 1902 m.
- 3) "Lietuva" num. 50, 1901.
- 4) Žiūr. Darbininkų Kalendorius 1928 metams, "Laisvės" laida.

Darbininko Turtas

Toli nuo gyvenamų vietų,
Tarp kalnų, krumokšlių nykių,
Šalyje, prie gelžkelio bėgių,
Tarp miško medelių tykių...

Kapelis iš drėgno ten smėlio,
Su kryžium iš medžio šakos:
Tai turtas už darbą vargdienio,
Plėšikų godumo aukos!

Jis, traukinį prekių "pagavęs,"
Nusilpęs, nukrito po juom,
Ilgokai dar skaudžiai dejavęs—
Ir baigęs jo gyvastis tuom!

Jis rūmus engėjams pastatė,
Vagonus su minkštais krėsmais;
Pats gero pasaulyj nematė,
Badavo, rengė skudurais.

Jį mirštant tik vėjas globojo;
Jo lova—tai kraujo dėmė!
Gyvendamas, ar kuomet galvojo,
Kad laukia jo tokia bausmė?

Minutę aš tyliai stovėjau,
Lyg mintį praradęs ūmai;
Į skurdų kapelį žiūrėjau,
O širdį tik varstė skausmai!

Greit kumštis sugniaužta pakilo,
Per kūną nubėgo šurpali,
O lūpos kerštingai prabilo:
Engėjams tur būti kapai!

Mišky Dar-kas.

JIE NEPRAEIS!

(Apsaka iš Didvyriškų Ispanijos Liaudies Kovų)

PARAŠĖ V. VOEVODIN, D. VYGODSKI, E. RYSS. — VERTĖ VAL. SŪNUS

Iš mažo Rossos miestelio ruošiasi išmaršuoti liaudies milicijos būrys. Šalia kelio jau stovi minia. Moterys užbaigia išmaršuojančių prirengimus. Viena iš jų įsiuva milicijantui sągą, antra patikrina diržo tvirtumą, trečia užsiuvinėja maiše skylę.

Vienoje grupėje stovi Alonco Diaz, būrio vadas, ir senelis Huan Blasco, miestelio viršaitis.

—Iki rytdienos vakaro mes būsime apkasuose,—tarė Diaz.—Mes galime eiti kalnais, bet aš nenoriu per daug varginti kovotojus. Mes maršuosime aplinkiniu keliu.

Prie jų priėjo senutė. Ji priėjo viena ranka laikydama Blasą Gonzalezą, 20 metų vaikną, o kita—berniuką Gusepę.

—Ar jūs esate būrio vadas?—ji paklausė Diazo, kuris patvirtinančiai linktelėjo galvą. Ji arčiau prie jo privedė vyresnį sūnų ir tarė:

—Tai mano trečias sūnus. Ketvirtas dar per mažas, bet jis paaugs ir jam veikiausiai taipgi bus darbo.

Diaz pažvelgė į viršaitį.

—Tai Peppo Gonzalez,—tarė viršaitis.—Jos du kiti sūnūs jau žuvo kovoje prieš fašistus.

Diaz linktelėjo galva ir tarė:—Gerai, drauge. Eik ir stok į eilę.

—Drauge, tu pridabok ji,—prašo motina.—Jis nėra bailys, tu jam gali pilnai pasitikėti, o jeigu kas atsitiks, parašyk man.

—Gerai,—atsakė būrio vadas,—tikrai parašysiu.

Senutė atsitraukė, laikydama už rankų sūnus.

Prie komandieriaus priėjo mergina.

—Drauge Diaz, gal galėsite ir mane priimti į būrį? Aš moku šaudyti taip, kaip kiekvienas vyras, ir garbės žodį duodu, kad aš esu labai pakantri.

Diaz nesutinkančiai pakraipė galvą:—Negalima, Rossita, negalima. Bet tu nepyk, aš mielu noru tave primčiau, bet pas mus vyrams vos užtenka šautuvų.

Mergina atsitraukė, o miestelio viršaitis kreipėsi į Diazą:

—Reiškia, rytoj vakare jūs jau būsite mūsų vietoj. Rossos miestelis davė nedaug, bet užtai gerus vyrus.

Sale kelio bučiuojasi Rossita ir Blas.—Ar tu man rašysi?—klausia ji savo vaikino. Jis linksi galvą. Rossita dar kartą karštai jį bučiuoja.

—Tvarkon!—pasigirdo vado balsas.

—Atsisveikinkite, atsisveikinkite,—sako motina, priėjus prie jaunųjų.—Bet Blas greitai grįš namo ir tada mes turėsime jūsų vestuves.

Blas užsimeta ant peties šautuvą ir skubina ten, kur kovotojai stoja į eiles. Šalimai kelio stovi mažasis Blaso broliukas Gusepe ir maža mergaitė Conca.

—Žingsniu pirmyn!—pasigirdo komanda. Būrys eina pirmyn. Iš paskos veža kanuolę. Palydovai mosuoja rankomis, kiek laiko dar moterys, motinos ir mylimosios eina greta išmaršuojančių kovotojų. Ilgiausiai greta eįs Rossita pamosavo Blasui. Būrys išmaršavo.

Palydovų pasikeitė veidai, išnyko nuo jų maloni šypsena, senutė nubraukė riedančias ašaras. Rossita apsisuko ir dideliais žingsniais žengė miestelin. Grįžta ir kiti, visų paskui slenka senelis viršaitis.

Jis senas. Jam sunku eiti ir jį palaiko už rankos miestelio raštininkas Vincento Pintado.

—Ar jie eis per kalnus?—klausia raštininkas.

—Ne,—tarė senelis viršaitis, kraipydamas galvą.—Draugas Diaz nenori per daug privarginti kovotojus. Jie eis aplinkiniu keliu.

—Taip, reiškia, jie frontą pasieks rytoj vakare.

—Taip, taip, rytoj vakare.

—Oh,—atsiduso raštininkas.—Kaip gaila, kad aš negalėjau su jais išmaršuoti, mano nelaimėi, pasisukau koją ir šlubas būdamas tik sulaikytia jų maršavimą.

—Tai niekis,—tarė senelis,—koja pagys ir tada galėsi eiti į frontą.

* * *

Vakare miestelio Rossos gyventojai minėjo išmaršavusius. Gonzalezų name prie stalo sėdėjo senutė, tris sūnus davusi kovai, ir prieš ją mažasis Gusepe.

—Štai, dabar mes tik abu pasilikome,—tarė motina.

—Motin,—tarė Gusepe,—o 13 metų berniukas ar gali būti priimtas į milicijos eiles?

—Ne,—atsakė motina,—negalima.

—O 14-kos metų?

—Ir 14-kos metų negalima priimti.

—Bet 15-kos metų tai jau tikrai gali būti priimtas?

—Taip, taip, 15-kos metų gali stoti milicijon.

—Reiškia, man dar prisieis penkis metus laukti,—nepatenkintai tarė Gusepe.

—Taip, penkis metus, bet už penkių metų gal būti tau jau nereikės kariauti.

* * *

Ant jūrų krašto vaikštinėja Rossita. Už pečių žėri miestelio Rossos šviesos, priešakyje uoluotas kraštas ir tamsi jūra. Rossita, prisimindama Blasą, atsisėda ant akmens, galvą paneiria rankų delnuose, jos petys dreba.

Štai ji pakelia galvą ir mato, kaip jūroj pro užsisukimą išplaukia tamsus didelis laivas. Jis plaukia povaliai aplenkdamas pakraščio uolas ir apsistoja už kelių kilometrų nuo krašto. Rossita žiūri į laivą. Minutėlei prasiskleidžia debesys, pasirodo mėnulis ir dabar jau matosi, kad tai karo laivas—kruiseris. Jo keltuvai vienas po kitam nuleidžia ant vandens valtis su kareiviais.

Rossita pašoko ir greitai nubėgo į miestelį.

* * *

Ramiai, be trukšmo viena po kitos nuleidžiamos valtys ant vandens. Prie kiekvienos valties stovi oficerius. Gražiai eilėmis į jas sulipa kareiviai.

—Ar irklai jau paruošti?—paklausė oficerius pasilenkęs nuo kruiserio dėnio.

—Paruošti,—atsakė oficeriai iš apačios.

—Plaukti linkui krašto, veiksmo žygiai jums žinomi!—buvo jo komanda.

* * *

Rossita iš visų jėgų atbėgo į miestelį ir garsiai mušė kumščiais į viršaičio langą. Atsidarė langas. Pro jį iškišo galvą raštininkas Vincento Pintado.

—Ko tau reikia?—tarė jis piktai.—Viršaitis nuėjo gulti.

—Pažadinkite jį!—reikalauja mergina.—Jūroj stovi fašistų karo laivas...

—Kvailybė! Taip tau prisisapnavo. Mergina, reikia tau mažiau galvoti apie savo kavaliERIų, tai ir karo laivai nesivaidins.

—Pažadinkite viršaitį!—šaukia mergina.—Ar girdi, aš tavęs reikalauju pažadinti viršaitį!

—Kas tokio? Kas atsitiko?—užpakalį raštininko pasirodęs viršaitis klausė.

—Prieš mūsų miestelį jūroj apsistojo fašistų karo kruiseris,—aiškina Rossita.—Jie nuleido nuo laivo valtis su kareiviais.

—Tuojaus, tuojaus,—tarė senelis Huan Blasco ir atsitraukė nuo lango. Greitai jis išbėgo iš namo ir davė patvarkymą:

—Visus pažadinti. Lai užgesina šviesas,—reikalauja viršaitis.

Visi trys bėga gatvėmis. Senelis ir Rossita skaudžiai muša į langus. Atsidaro langinychios, pasirodo galvos. Viršaitis muša į langą ir pro jį pasirodo Rossitos tėvo galva.

—Fašistų kruiseris!—šaukia Rossita.

—Fašistų karo laivas!—šaukia senelis.

Gatvėmis jau bėga žmonės, žadina kitus. Pro langus pasirodo galvos, nyksta miestelio šviesos, vis daugiau žmonių renkasi gatvėse. Senelis pakėlė ranką ir pradėjo:

—Fašistų kruiseris priplaukoj. Jie nuleido ant vandens valtis. Jie rengiasi ant krašto išsodinti savo kareivius. Mes turime sudaryti būrį ir pastoti jiems kelią. Turime atsilaukyti, kol gausime pagelbos. Kas apsiima pavyti mūsų milicininkų būrį ir jiems pranešti tai?

Peppo Gonzalez išeina priešakin. Ji laiko už rankos savo ketvirtą sūnų Gusepe:—Na, štai,—tarė ji,—ir ketvirtas sūnus jau reikalingas. Jis yra greitas. Blasco, jūs galite jam pilnai pasitikėti. Senelis uždėjo ranką vaikui ant pečių:

—Vaikeli, būrys eina aplinkiniu keliu. Kaip manai jį pasivyti?

—Aš bėgsiu kalnais, kad užbėgus jam kelią,—tarė berniukas.—Aš pastosiu jiems kelią ties upeliu. Jie negalėjo toliau nueiti.

—Gerai,—tarė senelis,—skubėk, žiūrėk, būk atsargus. Atmink, jeigu kas su tavimi atsitiks, tai mes visi žūsime.

—Na, Gusepe,—sulaikė vaiką motina.—Pagaliau ir tau atsirado darbas.

—Būk rami, motin,—tarė berniukas.—Tu žinai, kad aš gerai moku bėgti.—Ir nusiskubino.

Miestelio Rossos viršaitis, keturių sūnų motina ir visi gyventojai akimis palydėjo berniuką. Tamsoj dingo jo figūra.

—O dabar,—tarė viršaitis,—pasimkite visi ginklus, kokius kas tik turite. Čia liko tik vaikai, seneliai ir moterys, bet, matyt, mums teks muštis.

* * *

Gusepe bėga gatvele. Čia prie jo puolasi Conca mergaitė.

—Gusepe,—šaukia ji,—palauk!

—Na, kas tokio?—Gusepe klausia nepatenkintas.—Ko reikia?

—Klausyk, aš ir bėgsiu su tavim,—prašo ji.

—Ką, tu? Juk tu mergaitė, tau tik 8 metai!

—Matai kokis, kaip po kalnus karstyti, tai aš "nemergraitė", o kada kas rimto, tai man ir metus suskaitote.

—Na, gerai, gerai,—sutiko Gusepe.—Kely dar pradėsi verkti.

Abu nusitvėrę už rankų leidosi kelin.

* * *

Rossos miestelyj atsidarinėja durys. Iš namų velka senus revolverius, šautuvus dar septynioliktą šimtmečio, kirvius, peilius ir kitus ginklus. Seneliai ir senutės eina gatve apsiginklavę kuom pakliuvo. Rossitos rankose senas sunkus šautuvas, viršaitis laiko didelį pistolių.

—Ant jūrų krašto,—komanduoja viršaitis.—Vis gi jie negalės pasigirti, kad be šūvio užėmė Rossos miestelį.

Tylėdami eina seni ir vaikai linkui jūrų. Dangus supilkėjo—prasideda aušra. Matosi jūroj kruiseris. Povaliai nuo jo plaukia linkui krašto valty. Rossos apgynėjai praeina pro uolą. Čia pasisuka kelias, kur raštininkas skaudžiai šlubuodamas apsisoja neva pataisyti apraišalą. Minia nuėjo toliau, o jis stovi. Kada paskutiniai žmonės atsitolino, tada jis netikėtai nustojęs šlubuoti peršoko uolą. Rossita matė, kaip jis pasiliko, kaip per uolą peršoko. Sustojo ir ji. Rossita, palikus grupę, eina atgal. Sustoja prie uolos, kur buvo raštininkas—jo nėra. Ji apsižvalgė ir mato, kaip jis skubinas į kalną. Rossita mato, kad dabar raštininkas visai sveikas, neraišas. Rossita nusprendė sekti jį.

Gatvė, tamsumoj vogčiomis eina atgal raštininkas. Jis, kaip kokis vagis, apsisoja ir pasiklauso. Kaip šešėlis paskui jį, didelį atsargoj, eina Rossita.

Raštininkas, kurį visi laikė už gerą žmogų ir pasisukusį koją, išėjo ant miestelio aikštės. Jau gan praaušo. Jis dar kartą apsidairė. Prieš jį bažnyčia su aukšta varpinė. Kietai prie jos prisiglaudę namai. Aplinkui nėra nei vieno žmogaus. Raštininkas patraukė bažnyčios duris. Durys sugirgždėjo ir povaliai atsidarė. Jis įlindo į bažnyčią. Rossita atsargiai perėjo bažnyčios aikštę, laikydamas rankose sunkų šautuvą. Ji įkišo galvą pro bažnyčios duris. Bažnyčia buvo tuščia. Rossita įėjo vidun—tuščia. Pasiklausė. Girgždėjo laiptai, vedą į varpinės viršų.

Rossita priėjo prie varpinės ir pažvelgė viršun. Viršun skubinosi raštininkas. Jis ėjo drąsiai. Rossita palaukė, kol jis užlipo, ir at-

23

sargiai leidosi paskui jį. Varpinės viršuje raštininkas pasidarė drąsus ir jau švilpavo kokią melodiją, nuėjęs į kampą tarpe senų skarmalų pasikasė. Nukėlė porą lentalių ir iš ten išvilko naujutėlį kulkasvaidį.

Jis atvilko kulkasvaidį prie lango ir pažiūrėjo pro langą. Prie krašto artinosi fašistų kareiviai valtyje, o visas kraštas buvo užpildytas seneliais, senutėmis ir vaikais, ginkluotais senais šautuvais, pistoliais, iš muzėjų paimtais kardais, kirviais ir net pagaliais. Raštininkas atstatė į senutes, senelius ir vaikus kulkasvaidžio vamzdį ir į jo gerkle įleido kulką diržą.

Durėlės povaliai prasivėrė ir Rossita įkišo galvą. Paslapčiomis ji priėjo prie raštininko. Jis nematė ir negirdėjo jos. Šnipas labai buvo užimtas prisiruošimo darbu. Jis atsigulė prie kulkasvaidžio ir pradėjo nustatyti taikyklį, kad apšaudžius laudį. Tuo kartu Rossita iš visų jėgų sunkauso šautuvo kotą nuleido jam ant galvos.

* * *

Būrys iš senelių ir vaikų pasislėpė ant krašto už akmenų. Senelis eiliuodamas laudiečius, prisiminė senus draugus.

—Vicento, kur tu?

—Aš čia, drauge Blasco,—atsiliepė Vicento, kuriam jau buvo apie 75 metai amžiaus.

—Tu čia stovėk ir šaudyk. Žiūrėk, taupink šūvius.

—Taip, drauge Blasco.—Vicento atsigula ir pasideda ant akmens šautuvą. Senelis eina toliau.

—Peppo,—kreipiasi jis į senutę Gonzalez, stovinčią su dideliu kirviu rankose.—Jeigu vyrams pavyks juos nors vienai minutei sulaikyti, tai tada tu pulk ant jų su savo moterimis.

—Gerai,—atsakė Peppo,—mes mokėsime juos "pasveikinti".

Miestelio viršaitis sustojo. Valtys jau visai arti krašto.

Miestelio apgynėjai slepiasi už akmenų, prisirenę pasitikti priešą. Nei vieno sveiko ir tvirto žmogaus jų tarpe nėra. Viršaitis sunkiai atsiduso.

—Blagai! Na, ką nors prieš mirtį dar mes, seneliai, jiems parodysimė.—Jis pažvelgė į bažnyčios varpinę. Laikrodis rodo pusę po penktos valandos ryto. "Tuojau pusė po penkių,—mąsto jis.—Vaikas Gusepe bėgs apie valandą laiko. Būrys atgal turės maršuoti aplinkiniu keliu apie septynias valandas. Kalnais jie neis. Mes pasiuntėme Gusepe pusę iki ketvirtos, reikšia, mums reikia prasilaikyti iki vienuoliktos valandos."

Varpinyčioj Rossita kulkasvaidį nustatė 24
jon kryptin. Kampe kietai suristas nuo varpo
virve guli šnipas Vincento Pintado. Jis žiūri į
Rossitą piktomis bėgiojančiomis akimis. Bando
paliuosuoti savo rankas, bet jos kietai suristos:

Valtys prisiartinio prie krašto. Fašistų kareiv-
viai šoka į vandenį ir skubinasi prie krašto. Vir-
šaitis pakėlė ranką, kad davus komandą. Žiūri
į kareivius ir mintyje skaitliuoja juos. „Aštuon-
is valtyis ir kiekvienoje po 25 žmones, tai bus
200. Oi, neišlaikysime septynių valandų.“ Su-
kilėlių oficerius išbėgo ant krašto, kad vado-
vauti savuosius. Bet tuom kartu nuo varpiny-
čios sutauskėjo kulkasvaidis. Fašistų oficerius
sumosavo rankomis ir parkrito. Viršaitis nu-
stebto žiūrėdamas į varpinyčių.

Sukilėlių kareiviai puolė ant krašto. Bet kul-
kasvaidis iš varpinyčios tratėjo ir jie krito
kniubdami vandenyje ir ant smėlio.

Rossita gulėdama prie kulkasvaidžio šaudė.
Išsibaigė kulkų diržas. Ji nutvėrė kitą ir leido
į mirties mašinos žiotis. Tuo kartu kulkas-
svaidis tylėjo. Dar vienas fašistų oficerius davė
kareiviams komandą. Išlipo jie ant krašto ir
pasislėpė už akmenų. Prisiartinio dar viena val-
tis, bet ir vėl sutauskėjo kulkasvaidis iš varpi-
nyčios. Kareiviai vieni sukniubo, kiti greitai
skubinosi į kraštą ir slėpėsi už akmenų. Trečia,
ketvirta, penkta ir kitos valtyys pasiekė kraštą.

Kulkasvaidis mušė be pertraukos. Visos valtyys
jau buvo priplaukė į kareiviai išlipę. Senelis
Vicento užsitaikė šautuvą ir iššovė. Šautuvą pa-
šokėjo, dūmų kamuolys jį apsupo, bet kada jie
prasisklidė, tai senelis nusišypojo. Vieną po
kitam įstatinėjo šovinį ir vėl šaudė. Sukilėlis,
bėgęs prie uolos, parkrito. Senelis nusišypojo,
išsitraukė peilį ir padarė vieną įpjovimą ant
šautuvo kulbės. Po to jis naują šovinį įkišo
ir užvedė taikyklį.

Kulkasvaidis be pertraukos mušė. Pusė su-
kilėlių gulėjo ant krašto, o kita pusė buvo pa-
sislėpus už uolų.

—Draugai, reikia sugadinti jų valtis!—sušu-
ko viršaitis Blasco.

Rossos miestelio apgynėjai puolėsi prie kraš-
to. Sukilėlių oficerius pamatė, kad prie valčių
skubinasi viršaitis, Peppo, Vincento, kelios mote-
rys ir vaikai.

—Prie valčių!—suriko fašistų oficerius. Ir
jie puolėsi, bet tuom kartu dar tankiau sutra-
tėjo kulkasvaidis iš varpinyčios ir penki fašis-
tai išsitiesė, o kiti grįžo prie uolos slėptis.

Berniukas su kirviu skubinosi prie valčių. Jis
pribėgo ir įkrito į jį į dugną. Apgynėjai kapa-
ja vieną po kitą valtis. Valtyys prisipildė vandens

ir pusiau nuskęsta, pasiekdamos krašto smėlį.
Fašistai šaudė į valčių naikintojus. Jie negali
išeiti jų išgelbėjimui, nes be pertraukos muša
Rossita iš kulkasvaidžio. Parkrito viršaitis
Blasco. Senelis Vincento pagriebė jį ir slėpda-
masis už uolų grįžta atgal. Senutei Peppo kul-
ka pataikė į ranką. Kraujas bėga, iškrito iš jos
kirvis. Ji nutvėrė kirvį kaire ranka ir dar kelis
kartus skaudžiai drožė į valtį.

Visos valtyys nuskendo. Rosso apgynėjai vėl
slepiasi už uolų. Ant smėlio liko trys lavonai.
Berniukas galva parkritęs į vandenį, moteris
gulinti ant šono ir kita nušauta valtyje.

* * *

Fašistų oficerius, stovėdamas už uolos nu-
sprendė: „Pasitraukimas prie kruiserio nukirs-
tas, nes valtyys sugadintos. Mus išmuš, kaip zui-
kius, jeigu mes nesunaikinsim jų kulkasvaidžio.“

—Prie bažnyčios!—davė jis komandą. Fašis-
tai vienas paskui kitą taku, kuris buvo uolų už-
dengtas nuo kulkasvaidžių ugnies, bėga prie
bažnyčios. Rossita guli prie kulkasvaidžio. Fa-
šistų niekur nesimato. Kulkasvaidis tyli. Ji
mato, kaip ant krašto guli pusiau nuskandintos
fašistų valtyys. Ji mato, kaip Rossos miestelio ap-
gynėjai eina į kalną. Priešakyje ant sukryžiavo-
tų rankų neša viršaitį. Jis sužeistas, bet duoda
apsigynimo komandą. Užmetė akį ant laikrodžio
ir pasukus galvą, sako šnipui Vincento Pintado:

—Už septynių valandų mūsų būrys bus čia ir
jus teis, ponas raštininke.

—Ar žinai ką, Rossita,—tarė nusišypojęs šni-
pas.—Niekados negalima numatyti, kas bus. Aš,
pavyzdžiui, buvau tikras, kad dabar Rossos
miestelyje jau bus mūšiskiai, o apsirikau. Žiū-
rėkit, kad ir jūs neapsiriktute.

Rossita apsidairė; iš gatvių ir užkampių per
bažnyčios aikštę bėga fašistų kareiviai ir pasi-
slepia bažnyčioj. Ji suriko ir pasukus kulka-
svaidį pradėjo į aikštę šaudyti. Per vėlu... Pas-
kutiniai fašistų kareiviai pasiekė bažnyčią, tik
vienas sukniubo. Bažnyčios durys užsidarė.

—Štai, matai,—sako šnipas,—niekados iš an-
sto negalima permatyti. Jis pasisuka. Virvė jau
pusiau atsirišusi. Jis bando pasiiliuosuoti, bet dar
nepavyksta. Rossita atitraukė kulkasvaidį nuo
lango ir pastatė taip, kad jis muštų laiptais, ku-
riais fašistai turi užlipti į varpinyčių.

—Nieko, porą valandų aš čia atsilaukysiu.

* * *

Kalno takeliu bėga Gusepe ir Conca. Conca
parkrito. Gusepe sustojo:—Kas su tavimi? Con-
ca bėga toliau. Gusepe bėga priešakyj, o ji iš-
paskos šlubuodama. Jai labai skauda. Iš jos
akių rieda ašaros.

—Kas tau, ar koją sužeidei?—klausia Gusepe.
—Ką, tu? Dulkė pateko į akį,—atsako mergaitė.

Jie toliau bėga kalnų takeliu. Mergaitė su kiekvienu žingsniu jaučia didesnį nuovargį ir skausmą.

—Kam man meluoti?—tarė Gusepe.—Aš gi matau, tu susižeidei koją.

Mergaitė pradėjo verkti.—Man, iš tikro, labai skauda.

Už užsisukimo jau matosi aplinkinis kelias. Jis tuščias. Vaikai sustojo. Gusepe pasodino mergaitę ant akmenų.

—Ar žinai,—tarė berniukas,—nieko nematyti. Nejaugi jie jau būtų praėję?

—Tylėk ir klausyk,—tarė mergaitė.

Tolumoj girdisi liaudiečių kovotojų daina. Tai jie.

—Kur jie dainuoja, ten ar ten? Gal jau jie praėjo ir iš ten daina plaukia? Gal aš juos dar pavysiu?

—Ne, dar jie nepraėjo šios vietos,—tarė mergaitė, pakraipius galvą.—Girdi, kad daina vis garsėja—artinasi.

Vaikai įsižiūrėjo į kelią. Nieko dar nematyt, tik dainos garsai vis artinasi. Ant galo pro užsisukimą pasirodė Diaz, paskui jį kovotojų būrys, o išpaskos du arkliai betraukį kanuolę.

—Jie!... Jie!—Gusepe šokinėja iš džiaugsmo.
—Ar matai, štai Diaz, o ten ir Blas,—ir pridėjęs rankas prie burnos šaukia kovotojams iš viršaus,—Diaz!... Diaz!

Daina jau visai arti. Būrys priėjo arti vaikų. Gusepe ir Conca stovi virš jų aukštai ant uolos. Kad nusileisti apačion, reikia nemažai laiko—nesuspėsi. Jie iš viršaus mano pranešti. Gusepe mojuoja rankomis, šaukia. Conca sėdi, jai skauda koją. Būrys eina dainuodamas. Kovotojai nemato vaikų. Dainos aidai užglūšina vaikų šauksmus.

—Jie praeis mūs nepastebėję!—šaukia mergaitė.—Gusepe, ką daryti?

Gusepe nutvėrė akmenį ir paleido žemyn. Akmuo nukrito visai netoli būrio vado Diazo. Vadas pakėlė galvą. Viršuje, ant uolos, ten, kur baigiasi kalnų takelis, vedantis nuo miestelio Rossos, šokinėja dvi mažos figūros, Gusepe ir Conca. Diaz pakelia ranką, daina nutrūksta. Kovotojai užriečia galvas.

—Tai Gusepe,—nustebęs tarė jo brolis Blas ir pridėjęs prie burnos rankas šaukia:—Gusepe, ko tau reikia?

—Blas!... Blas!—šaukia berniukas, nusikabinęs nuo uolos ir palaikomas Concos.—Mus pasiuntė pas jus. Prie Rossos miestelio atplaukė fašistų

kruiseris. Ten išlipo fašistai. Viršaitis sakė mums, kad bėgtum jus pašaukti.

Diaz užsimastė, bet greitai šaukia berniukui:

—Gusepe, ar tu gali nusileisti klonin?

—Aš galiu,—atsako berniukas,—bet Conca susižeidė koją, ji negali.

—Reikia skubėti,—apsisukęs tarė Diaz.—Kiek laiko mums reikės eiti atgal keliu?

—Šešias valandas!

—Aštuonias,—kas tai pridėjo.

Blas išėjo priešakin.

—Drauge vade, pavelykite man balsą. Draugai, mes galime grįžti į miestelį kalnų taku, kas mums penkis kartus sutrumpins kelią. Nuo kalno bus lengviau leistis.

—O kanuolę?—klausia Diaz.

—Priseis vilkti viršun ir patiems vežti,—atsakė Blas.

—Nieko nepadarysi,—tarė Diaz.—Gerai.—Ir pasisukęs davė komandą:—Iškinkykite arklus. Vienas kovotojas lai pasilieka su arkliais, o kiti visi kalnų takeliu einame gelbėti Rossos miestelį. Kanuolę vilkite į kalną.

Kovotojai iškinko arklus. Nuveda juos į šalį ir vienas su jais pasilieka. Kiti visi lipa į kalną ir velka kanuolę.

Kalnų takeliu eina milicininkų būrys. Priešakyje bėga Gusepe, paskui jį Diaz, laikydamas ant pečių Cončą. Blas rūščiu ir įtemptu veidu šokinėja nuo akmens ant akmens. Virvėmis per pečius persimetę kovotojai pakaitomis velka kanuolę. Takelis pasisukė, klonyje matyt Rossos miestelis. Diaz sustojo.

—Nesuprantu,—tarė jis. Kruiserio nėra. Jis išsodino kareivius ir nuplaukė. Bet valtyš,—jis žiūri per žiūronus.—Valtyš pakraštyje nuskandintos.

Būrys nusileidžia žemyn ir įžengia miestelin. Čia viršaitis, senutė Peppo (Blaso motina), dar keli seneliai ir vaikai puola prie kovotojų. Viršaitis nurodo į bažnyčią.

—Jie užsidarė bažnyčioje,—sako jis Diazui,—o viršuje, varpinyčioj, Rossita. Ji turi kulkašvaidį ir aš turiu pasakyti, kad ji išgelbėjo Rossos miestelį ir mūsų gyvastis.

Tuo kartu Blaso draugas apsidairo ir klausia:

—O kur Dolorez?

Būryje susijudimas. Viršaitis praskleidžia rankas ir taria:

—Žinai, drauge Fernando, tavo motina skandino priešo valtis, o jie šaudė... Garbingai žuvo už mus.

Fernando nusiuka ir vėl atsistoja greta Blaso, tik jo ranka, kuria laiko šautuvą, dreba.

—Bažnyčia,—tarė Diaz,—tai galinga tvirtuma. Ką, gal bandysime ją paimti.

Būrys susirikiuoja ir tylomis žengia gatve. Seneliai ir senutės lydi jį akimis. Būrys priejo prie aikštės. Ji tuščia ir varpinčioje ramu.

—Gal jie ją jau suėmė?—tarė Blas, žiūrėdamas į varpinčią. Visi sužiūrė, bet niekas nieko daugiau nedarė. Tuo kartu Rossita gulėjo prie kulkasvaidžio ir žiūrėjo laiptais žemyn.

—Drauge vade, pavelykite,—tarė Diazui priejėš Fernando Dolorez,—aš bandysiu pasiekti bažnyčios duris ir granata jas išmušti.

Diaz rimtai į draugą pažvelgė. Fernando atsikabino granatą ir greitai leidosi bėgti linkui bažnyčios. Vieni kartu sutratėję šūviai pro jos langus. Milicijos kovotojai stovėjo pasirengę atakon, kaip tik pasigirs granatos sprogdimas, bet jo nebuvo. Ant pat bažnyčios laiptų Fernando sukupo. Jis dar šliauždamas padarė kelis žingsnius ir nurimo. Diaz tylėjo, tylėjo ir visi kiti kovotojai, tylėjo Rossos miestelio gyventojai.

—Drauge, Diaz,—tarė priešės Blas.—Aš manau, kad bažnyčią reikia sugriauti. Mes turime kanuolę.

—Bet ten yra tavo sužieduotinė,—tarė Diaz kiek patylėjęs.

—Bet ką gi daryti? Aš manau, kad ji su manimi sutiktų?

* * *

Varpinčioj guli Rossita ir žiūri laiptais žemyn. Ji išgirdo, kaip sugirgždėjo laiptai ir pamatė, kaip du fašistai puolėsi viršun. Sutauskėjo jos rankose kulkasvaidis. Abu priešai suknubo. Apačioj fašistai girdi, kaip ritminiai įtrūsi mirties mašina. Vienas iš bandžiusių fašistų nusirito žemyn negyvas. Antras sužeistas atšliaužė.

—Po velniais,—išstūmė sužeistasis.—Nieko negalima padaryti, ji nepaliaujančiai šaudo laiptus.

—Bet ją reikia paimti,—sako vienas fašistų oficerius kitam.—Dabar, kada miestelyj yra milicininkų būrys, mes negalime be kulkasvaidžio atsilaikyti.

—Šaudyti į viršų!—įsakė antras oficerius.

Fašistai šaudo.

Rossita guli prie kulkasvaidžio. Apačioj trata šūviai. Kulkos kaukia pro jos galvą. Mergina įtraukė kaklą į pečius. Šnipas Vincento Pintado atpalaidavo paskutinį virvės mazgą. Jis tylomis, kad mergina neišgirstų, eina prie jos. Apačioj oficerius aiškina kareiviams:

—Kada aš mostelėsiu ranka, tai visi bėkite viršun ir ją paimkite. Tuom kartu šnipas puola ant Rossitos ir atitraukia ją nuo kulkasvaidžio.

Pasigirdo oficeriaus komanda:—Visi viršun!

Kareiviai puola laiptais viršun, kulkasvaidis tyli. Viršuje eina kova. Keli kareiviai užlipa ir pirmas iš jų iš revolverio nušauna šnipą. Du kareiviai nutveria Rossitą už rankų. Rossita apdraskyta, pavargus, įraudus, suplėšytas drabužiais, sunkiai alsuoja.

—Veskite apačion!—šaukia oficerius, ir kareiviai velka Rossitą žemyn.

Diaz per žiūroną matė varpinčios įvykius. Jis nuleido žiūroną ir kietai sukando dantis.—Nuvedė ją apačion,—tarė skaudžiu balsu.—Na, tai ką, ar šaudysime iš kanuolės į bažnyčią?

—Drauge vade,—tarė Blas,—pavelykite, aš turiu naują planą.

* * *

Fašistai nuvilko Rossitą apačion. Prie langų ir tam tikrų skylių stovi jų šauliai ir daboja lauko pusę.

—Jūs man pasakysite, Rossita,—tarė fašistų oficerius,—kiek yra žmonių milicijos būryje, ar yra pas juos kanuolė ir kas vadas?

—Gaila,—tarė Rossita,—nieko panašaus jūs iš manęs nesužinosite.

Oficerius padavė ženklą kareiviams ir tie Rossitą pastatė prie sienos. Kareivių grandinė išsirikiavo ir atstatė į Rossitą juoduojančius šautuvų vamzdžius.

—Mergaite, dabar pasakyk, nes vėliau bus jau vėlu.

—Tikėk man, kad nieko, o nieko prieš liaudį jūs iš manęs negausite...

* * *

Vidus namo, prieinančio prie bažnyčios. Grupė kovotojų su Diazu pryšakyje įdėjo į sieną dinamito patroną. Kovotojai greitai pasislėpė. Sprogimas... Siena išvirto. Už sienos kitas kambarys—miegamasis. Iš jo durys veda į valgomąjį, ten stalas, ant jo maistas... Kovotojai sustojo prie kitos sienos. Blas pramuša sienoj skyle, Diaz įdeda dinamito patroną... Sprogimas...

—Dar vienas namas,—sako senelis viršaitis Blasco. Du seni draugai laiko jį ant rankų. Vėl sprogimas. Išversta siena...

—Čia jau yra paskutinė siena,—sako viršaitis. Diaz dalba pramuša sieną ir įdeda dinamito patroną.

* * *

Bažnyčios vidus. Rossita stovi prie sienos. —Viens!... Du!...—skaito fašistų oficerius, stovėdamas prieš grandinę kareivių. Tuo kartu dinamito patronas išverčia bažnyčios sieną, netoli Rossitos. Milicininkai įsiveržia, laikydami rankose revolverius ir granatas. Jų pryšakyje Diaz ir Blas.

Trumpas ir karštas susirėmimas. Nelauktas užpuolimas sumaišė visus fašistų planus. Daugelis jų kareivių meta šautuvus. Blas revolvėrio šūviu į krūtinę nušauna fašistų oficerių.

Fašistų kareiviai pasidavė. Diaz skeptaitė nusisluostė sukaitusį veidą. Du seneliai ant sukryžiuotų rankų įnešė viršaitį Blasco. Jis apsižvalgo:

—Viskas,—sako viršaitis.—Dabar, draugai, neškite ir paguldykite mane. Aš sužeistas ir mano metuose tuo kartu užteks.

—Blas!... Blas!—šaukia drg. Diaz,—kur tu?—Jis žvalgosi. Blaso ir Rossitos nėra. Jis žiūri per dinamito išneštą skylę, per kurią jie įsiveržė į bažnyčią, ir mato, kaip ten Blas ir Rossita bučiuojasi.

—Blas,—sako drg. Diaz.—Laikas.—O paskui kreipiasi į Rossitą:—Drauge, dabar pas mus didelis yra šautuvų perviršis, jų fašistai mums atgabeno, tai jeigu nori...

Sekančią dieną Rossos miestelio gyventojai antru kartu išlydėjo milicijos būrį į frontą. Komandierius Diaz padavė komandą:

—Žingsniu pirmyn!

Milicijos būrys užtraukė dainą. Žengė eilėmis. Čia buvo Blas ir visi kiti pirmesni kovotojai, apart drg. Fernando. Greta su kitais šautuvą laikydama maršavo ir Rossita. Seneliai ir senutėlės mosavo rankomis. Vaikai su Gusepe ir Conca pryšakyje ilgai bėgo greta būrio.

Vėlus Vakaras ar Rytas

Mėnulio varsos puošia žemelę,
Žvaigždės tik mirga toli dausose;
Perlų raselė vilgo žolelę,
Švelnus vėjelis dvelkia lankose.

Tyli ramybė gamtą globoja,
Stropiai žaliuosius diegus gaivina;
Naktį, kaip motė, vaiką užkloja,
Dainą dainuoja, kartais baugina.

Ramus medelis žaliais lapeliais
Raselę gauda, lyg glamonėja;
Sraunus upelis žaidžia lašeliais,
Tyška, pakrantes aplaistinėja.

Kartais ramybėj audros sukykla,
Blaško medelį; krinta lapeliai;
Rytui bešvintant ir vėl aptyla—
Ir stiepias saulėn nauji diegeliai!

Miškų Dar-kas.

TOMAS PAINE AMERIKOS ISTORIJOJ

(Tąsa nuo 15 pusl.)

Už jo darbus ir kovą dėl nepriklausomybės New Yorko valstija padovanojo jam didelį ūkį 20 mylių nuo New Yorko miesto, New Rochelle miestely. Tame ūkyje tapo palaidota ir jo kūnas. Ten dabar stovi jam pastatytas paminklas (1839 m.) ir jo vardo muziejus. Yra susitvėrusi Draugija, kuri rūpinasi jo literatinio darbo palaikais. Per daugelį metų Tomas Paine, dėl jo tikybinių pažiūrų, buvo lyg ir užmirštas, buvo ignoruojamas, bet palengva įsiai kyla į jam prideramas aukštumas. Jo vieta yra greta visų kitų didvyrių, kovojusių už šios šalies nepriklausomybę. Taigi stengimės geriau pažinti Tomą Paine ir jo darbus!

Indalecio Prieto, socialistas ir Ispanijos liaudies karo ministeris.

SVEIKATA

Gyslos, Kraujo Slėgimas ir Sveikata

Po gyslas vaikšto gyvybės nešėjas kraujas. Kuo sveikesnės, kuo *teslesnės* kraujagyslės, tuo geriau išsivaikšto po kūną ir kraujas,—tuo sveikesnis yra ir visas organizmas.

Kraujagyslių būklė gražiai nusako jūsų sveikumo laipsnį. Kai kraujagyslės ima gesti, kai jos pradeda eiti kietyn, kai jų elastingumas mažėja, tai dalykai visur organizme eina prastyn. Sveikata eina tada menkyn, žmogus sensta.

Ir, kraujagyslės gendant, kietėjant, kyla jose *kraujo slėgimas*. *Bloodpressure*. Visi yra girdęję šitą žodį, nors ir nevisi žino, ką tai ženklina. Arterijų kietėjimas techniškai vadinasi *arterijų sklerozas*. Ir tai visuomet yra labai rimtas dalykas. Kraujo slėgimas irgi paprastai yra rimtas ženklas, bet su juo visai esti, visokių esti priežasčių. Ir iš visų priežasčių aršiausia yra arterijų sklerozas, arterijų gedimas.

Tai nuo ko gi sugenda arterijos? Ot tai svarbus klausimas. Daug lengviau vengti arterijų gedimo, perspėti jo besivystymą, negu bandyti gydyti jau pilnai išsivysčiusį arterijų sklerozą.

Arterijos genda labai pamažėl. Visokių yra priežasčių. Kitas metais visai dar tebėra jaunas, o jo arterijos jau senos, nusibaladoję. Blogai tokiam. Jaunas tebebudamas, jis sparčiai eina senyn, pirma laiko.

Seniau gydytojai manydavo, kad kai kurių žmonių arterijos jau iš pat pradžių yra prastos,

padarytos iš menkos medžiagos, kurioj permažai yra tesliųjų audinių. Ir čia jau, girdi, nieko nebeпадarysi,—tokia jau prigimtis tūlių žmonių. Taip manydavo da pirma išradimų apie *vitaminus*, apie *vidujines liaukas*. Dabar jau pasikeitė tokia nuomonė. Blogam *paveldėjimui* mažiau jau dabar dedama svarbos.

Tačiau gydytojai daugumoje sutinka, kad arterijas gadina įvairios *nuodingos medžiagos*, kurios ar šiaip ar taip dasiguna į kraujo sriovę. Nuolatai netikęs maistas, nedavalgymas, badavimas, taipgi ir persivalgymas, girtuokliavimas, rūkymas ir šiaip tabokos vartojimas, apsinuodijimas švinu, aršenu ir kitokiais metaliniais nuodais, sifilis, drugys, plaučių įdegimas, influenza, šiltinė, difteritas, skarletina ir kitokios apkrečiamos bakterinės ligos: visa tai gadina kraujagysles, ar tai jaunam ar jau pagyvenusiam. Ypač atsiminkit *rūkymą*. Kuo jaunesnis pradedi *rūkyti* ir kuo smarkiau rūkai, tuo greičiau tau sugenda arterijos. Tada jau bėda.

Persunkus darbas pat savaimė irgi, žinoma, arterijų netaiso, ypač jei darbas dar ir nesveikas, dulkėtas, blogam ore, kur yra erzinančių garų, dūmų, visokių industrinių nuodų.

Bet nereikia ir tų visokių sunkiųjų ligų ir nesveiko darbo. *Jums arterijas nuolatai, sistematingai gadina*, net ir nuo pat mažų dienų *visokios jūsų ūpo audros*, visokie sąjudžiai, susijušinimai, *emocijos*. Rūpestis, nervų įtempimas, surūgus nuotaka, bailė, nerimastis, išgąs-

tis, neapykanta, pavydas, skau-gė, pyktis ir kitokie smarkūs, ilgi jausminiai sąjudimai (net ir perdidelis džiaugsmas) baladote baladoja jums gyslas ir visą kraujo apytaką. Ypač jei po tokių sąjudžių perdaug jau *susivaldai*, neduodi susidariusiam impulsui išsiveržti ir perdegti kokiuo atviru *veiksmu*. Sakysim, jei perpykęs, visą tą audrą sulaikai krūtinėj, nors tave tada taip traukte ir traukia, kad tik šokt, mušt, rėkt, bėgt ar kitaip duot raumenims perdeginti susidariusius kraujo sriovėj nuodus.

Sveikumo žvilgsniu, laike tokių sąjudimų, jau daug geriau visa tai "radikaliai" užbaigt, išsibart, išsirekt, net ir apsimušt, nors *visuomeniniu žvilgsniu*, kultūringumo ir civilizotumo žvilgsniu taip daryt ir nepridera. Civilizuotas žmogus jau taip išmokytas—nuolat praryt visokių sąjudžių liepsnas, neleist kai susivariusiai energijai išeit naturaliais (laukinio žmogaus) keliais. Ir tas "civilizuotumas", tos *represijos*, tie nuolatiniai susivaldymai labai sūriai mums atseina.

Matot, bile kokie jausminiai sujušimai iššaukia nepaprastą *viršinkstinę liaukos* veikimą. Toji liauka tada įčirškia į kraują daug *adrenalino*, kurs tuoj priengia visą organizmą kovai, mūšini arba bėgimui. Kraujo slėgimas pakyla, širdis smarkiai pumpuoja kraują, raumenys trukčioja: visas organizmas virte užverda. O tu čia ėmei ir visa ką užstadei, užvožei valios dangtį ant saugumo valvos, per kurią pagatavas buvo išsiveržt šoks ar toks veiksmas.

Jeigu tas veiksmas būtų įvykęs, tai raumenys būtų sunaudoję tą pirmąją *adrenaliną*, ir jis jums nebūtų baladojęs kraujagyslių, širdies ir visų organų. Nesunaudotas tokiu natūraliniu veiksmo keliu, adrenalinas pakartotinai nuodija organizmą, sugnyba, suspaudžia kraujagysles ir pakelia jose kraujo slėgimą. Ir tai sveikaton neina. Atbulai.

Tos nuolatinės, pasikartojamos *pastangos susivaldyti arba užslėpti emociją* (sąjūdį) tai yra vis viena, kaip varyt galvą trūkčiais automobilio inžiną, kuomet tas automobilis stovi sau ramiai ant vietos. Arba vis viena, kaip numest sujungiamąjį diržą nuo varomojo rato (įsibėgimo rato — *fly-wheel*) kur nors fabrike.

Daugelis labai myli žiopsot, kaip žaidikai gruminiams, laksto laike futbolą ar beisbolo žaisimų. Paviršutiniai žiūrint, sakytum, kad tie sportininkai sau gyslas gadina, sukelia kraujo slėgimą ir save degintę degina, dilinte dilina. O tikrenybė kaip tik atvirkščiai. Sau gyslas gadina, baladoja ir kraujo slėgimą sukelia žiopsotojai, žiūrovai, kurie sau ramiai sėdi savo vietose. Jie savo sukeltoems emocijoms neturi progos leisti išsiveržt kokiuo veiksmu. Tiesa, tili klykia, trypia, triukšmauja, —tai geriau, negu visai nieko, bet to neužtenka. Reikėtų ir jiems šokti ir mestis į tą veluši, lakstyti, kautis,—duot raumenims išsijudinti ir natūraliu keliu perdeginti užtvinkusį *adrenaliną*. Adrenalinas, mat, adrenalinės (antinkstinės) liaukos sunka (*hormonas*), tam ir yra, kad raumenis jūdinti, kad kraujagysles sugnybt ir pakelt jose kraujo slėgimą.

Kolei žmogus nebuvo toks jau civilizuotas, tai jis sau liuosai atsiduodavo užeinantiems *impulsams*: įsijaudinęs, arba šokdavo draskytis, muštis arba pa-

sileisdavo bėgti (jei matydavo, kad jo priešas yra tvirtesnis už jį patį).

Civilizuotam žmogui, kai už-eina kokios emocijos, jei jau muštis, šėlti neišpuola, tai gerai būtų išbėgti ir sau gerokai pasilakstyti, sparčiai pasivaikščioti. Sveikiau tai išeitų arterijos ir visam organizmui.

Ai, Sauliute Motinėle!

Vienas LDS ir ALDLD jaunuolis rašo:

„Aš esu vaikinąs 25 metų amžiaus, gyvenau ant fermos ir dirbu laukų darbą. Kaip tiktai pavasary atšyla orai, aš prisipratinu dirbt visai be marškinių. Iš pirmo po truputį, paskiau vis kas diena ilgiau pabūvu taip ant saulės. Ir taip aš pasidarau gerai nurudęs, nudegęs iki juosmeniu. Tada jau galiu visą dieną būti be marškinių ant saulės—ir neapsideginu. Vakaraš trumpai pasimaudau. Aš jaučiuos puikiai per visą vasarą ir galiu daug geriau dirbti.

Man kai kas patėmija, kad nesveika per daug pleškintis ant saulės. Ar tai teisybė?”

Gerai pažįstu tą jaunuolį. Mano patarimas jam ir bile kam kitam: būk, brolyti, ant saulutės ir džiankis! *Sauliutė-motinėle, viso pasaulio gaivintoja*. Kuo daugiau gali būti nuogas ant saulės, tuo tau geriau, bile tik jauties *maloniai*, nesikankink fiziškai. Žinoma, asmeninis malonus jausmas daug reikiška. Čia visai nekalbu apie kokias madas, papročius arba kokius ten įstatymų patvarkymus. Jei kartais taip, pusuogis arba ir visai nuogas būdamas, jauties truputį šaltoka arba vėsu, tai ir gi gerai, nieko nekenkia. Jei nemaloniai šalta, tai jau kas kita,—tada geriau apsivilk. Bet šiaip sau vėsu-

mas paakstina tau organizmą ir priduođa tvirtumo. Kaip tik atbulai veikia sušutimas, kai vaikštai persunkiai apsilvilkęs: tatai žmogų slogina, prislegia ir slipina.

Čia visiems labai svarbus patarimas. *Pratinkitės prie saulės pamažėl, laipsniškai*. Per visą žiemą išbalse, išblyškęs, nebandyk iškarto pasidaryt nurudęs, nudegęs, nes gali labai pavojingai apsideginti. Vietoj *pliuso* bus tada tau ilgas *minusas*. Nebandyk tuoj iš pirmo karto visą pusdienį išdripsyti nuogas saulėkaitoj, nes gali paskui atsidurti lignoninė. Ne. Pradėk išlengvo, laipsniškai. Pirmą kartą pabūk ant saulės nuogas tik keletą minučių. Ant rytojaus—jau truputį ilgiau, poryt vėl ilgiau. Ir taip laipsniškai tau oda pasidarys tamsesnė, nurudusi, atsiras joje *pigmento*. Tik žiūrėk neperdėk tuoj išpradžią, neapsidegink nuo saulės. Pamažu *nudek*, bet neapsidegink.

Pasisaugok ir su *akim*. Nebandyk skaityti, kai labai jau vaiskiai saulė spigina, ir raizo tau akis atspindys nuo smėlio ar nuo vandens. Tada geriau užsimerk arba užsidenk akis, arba gali užsidėt tamsius akinus. Labai aštri šviesa arba spindėsiai erzina akis ir gali padaryt jų įdegimą. Galvą gali sumint skaudėt.

Bet šiaip sauliutė yra puikus daiktas. Saulė yra geriausias *gydytojas* nuo daugelio ligų, netik įvairių odos ligų, bet ir stambijų sisteminių ligų.

Ultra-vijoletiniai (virš-fijol-kavieji) spinduliai, ar tai nuo saulės ar nuo tam tyčia lempos, stačiai įeina į jūsų kūną, įsikorporuoja į audinius. Tie spinduliai pereina per odą ir pagamina joje *saulės šviesos vitaminą—vitaminą D*. Tie spinduliai chemiškai veikia odos riebalinę medžiagą *cholesterolį*. Cholesterolis, prisigėręs ultra-vijoleti-

nių spindulių, įgauna to *vitamino D*, kurį paskui kraujas į save įtraukia ir išnešioja po visą kūną. Visas kūnas nuo to atsigaivina. *Kalkės* tvirtina pasilaikant audiniuose, o nuo to visos kūnas, visi audiniai pasidaro tvirtesni, kietesni, standesni. Sveikesni lieka dantys, sveikesni kaulai, oda, kraujas ir visi organai. Saulė yra galingas vaistas, tvirtumas, tonikas. Gaudyk tą toniką, kada tik kur gali pagaut: palangėj po atdaru langu, kieme, ant stogo, pajūry ir bile kur. Pabūk ant saulės, kada tik pasitaiko proga. Ir, kuo nuogesis, tuo geriau. Galvą gali laikyti ir apsidengęs kuo. Kitam galvą pradeda skaudėti, jei ją per daug jau įkaitini ant saulės.

Bet šiaip, jei neperilgai vienu pradėjimu, tai ir galvai gerai. Plaukai geriau želia. Galvos oda pasidaro sveikesnė, švaresnė.

Žodžiu sakant: būk dažniau ant saulės ir dažniau. Ir paisyk nepaisyk tokių įsivaizduotų niekniekių, kad būk tai nuo tų ultra-violetinių spindulių smegenys susitraukia, sudžiūsta, ar da kokia ten "kvaraba" įlenda. Tu tik pasijuok iš tokių niekų — ir sau šildykis ant saulės.

DR. J. J. KASKIAUČIUS.

"Geležies Plaučiams" Nėra Patento

Mes daug kartų skaitėme apie daugelį žmonių, laikomų "Drinker Respiratoriuje" (kvėpuojamajame) arba "Geležies Plaučiuose." Praeityje toki kvėpuojamieji atnešdavo turtus Harvardo Shaw'ui ir Drinker'ui. Bet Massachusetts Apskrities Teismas neseniai atėmė patentus, pamatuodamas tuomi, kad kvėpuojamieji buvo gerai apibūdinti medikališkojo literatūroj taip senai, kaip 1876 metais.

MEDIKALIŠKA PADĖTIS MŪSŲ ŠALYJE

Jungtinėse Valstijose visokios rūšies mašinerija augštai įvertinama. Kiekvienos šapos bosas griežtai prižiūri, kad darbininkas aliejuotų, apvalytų ir patikrintų mašinos stovį. Daroma viskas, kad mašina ilgiausia tarnautų, būtų naši. Paprasčiausias automobilistas laiks nuo laiko peržiūri arba pas specialistą nuveža savo mašiną, kad patikrintų jos padėtį.

Deja, to negalima pasakyti apie žmones. O juk žmogus yra sudėtingiausia mašina, ir vertingiausia, galinti gaminti ir kontroliuoti visas kitas. Vienok didelis skaičius žmonių negauna arba permažai tegauna priežiūros, kurią galėtų teikti medikališkos mokslos. Ir ne delto, kad tam nebūtų specialistų ar išteklių, bet kad nėra tinkamos sistemos.

Štai kokį raportą davė Edgar Sydenstricker, buvęs Jungtinių Valstijų Visuomenės Sveikatos Tarnybos statistikas:

"Čion yra beveik gana daktarų, slaugių ir kitų, kurie teikia arba pagelbsti teikime medikališko patarnavimo. Yra apie milijonas asmenų priežiūrai visų ligų ir atlikimui nuo ligų apsaugojimo darbo atskiriems ligoniams, kiek žinoma, kaip tą padaryti. Amerikos žmonės išleidia gana pinigų — apie pusketvirtą milijono dolerių — daktarams, slaugėms, medicinai, ir visų rūšių medikališkai tarnybai, gerai ir blogai. Tokia suma pakenčiamai pakankama medikališkai priežiūrai esamomis kainomis.

"Vienok to nėra. Bėgiu metų — net ir gerbūvio laikais — tūkstančiai tūkstančių šeimynų neišgali gauti jokios medikališkos priežiūros; milijonai ligose negauna reikiamos medikališkos atydos. Mažiau negu septintas nuosimtis gyventojų tegauna

tik daliną egzaminaciją ir mažiau negu penktas nuosimtis tėra apsaugoti nuo kurios nors ligos. Delto daugelis galimų išvengti susirgimų įvyksta ir mirtingumas tarp viduramžių žmonių didėja. Nors medicinos mokslas dar toli nuo išrišimo visų silpnos sveikatos slapybių, tačiau ir jau įgytos žinybos labai maža dalelė tėra pritaikyta visų žmonių naudojimui."

Negana Ligonbučių

Sveikatos ekspertai sako, kad mažesnių miestų ir kaimų srityse reikalinga mažiausia dviejų lovų ligonbutyje per kiekvieną tūkstantį gyventojų, kad suteikti bent žemiausią priežiūrą.

Bet Jungtinėse Valstijose 31 milijonas gyventojų ir 29 tūkstančiai daktarų gyvena srityse, kuriose rimtai trūksta ligoninių ir sveikatos priežiūros, kaip išsireiškė Alden B. Mills, "The Modern Hospital" vyriausiasis rektorius. Visos tos sritys teturi ligonbučio lovų mažiau minimumo, o daugelyje yra mažiau vienos lovos per tūkstantį gyventojų.

Spartus Perų Atskyrėjas

Daktarai Bauer ir Pickels plačiai žinomoj Rockefeller Foundation dirbo su nauju augšto spartos centrifugu - atskyrėju. Su jo pagalba daktarai tikisi išskirti tūlus neįtomus prakosimus nuodus, perus, kurie yra taip maži, kad praeina pro kiekvieną iki šiol išrastą koštuvą. Tai tie gyvūnėliai, manoma, esą atsakomingi už tokias ligas, kaip paprastas šaltis, influenza, kūdikių paralyžius ir geltonasis drugys.

Centrifuga, kuri yra padaryta tuo pat principu, kaip ir grietinės separatoriai-skyrėjai, sukasi oro neprileidžiančiame inde didžiausiu greitumu, padarydami po 30,000 apsisukimų (Tąsa ant 32 pusl.)

PERŽVALGA IR KRITIKA

Mūsų Revoliucinės Tradicijos

The First American Revolution, parašė Jack Hardy, International Publishers.

Amerikos komunistinis judėjimas pradėjo daug dėmesio kreipti į atidengimą didžiųjų revoliucinių šio krašto tradicijų. Iki gana vėlybų laikų ši dirva buvo beveik perdėm užleista patriotiniams šoviniams, kurie jau senai išvirto į kruvinojo fašizmo garbintojus. Jiem rūpėjo ir rūpi užglostyti viską, kas buvo revoliucioniška mūsų šalies žmonių istorijoje, idant tuomi atitraukti darbo mases nuo revoliucinio judėjimo.

Komunistų partija ėmėsi už darbo atremti tuos šovinistų pasikėsinimus. Jos kalbėtojais savo prakalbėse ir jos rašytojai savo raštuose pradėjo atskleisti Amerikos istoriją tikroje šviesoje ir parodyti jos garbingas kovas prieš pavergėjus.

Vienas iš tokių rašytojų reikia skaityti Jack Hardy. Jis pasiūstengė pasirausti po istorijas ir surinkti faktus apie Amerikos žmonių praeitį, ir parašė anglų kalba knygą "The First American Revolution". Nors knyga teturi pusantro šimto puslapių, tačiau joje skaitytojas ras didžiulį gniūštą svarbių duomenų apie pirmąją Amerikos revoliuciją, t. y., apie revoliuciją 1776 metų, kai Anglijos imperializmo letena buvo nuversta ir iš trylikos kolonijų sutvertos Jungtinės Valstijos.

Tiesa, drg. Jack Hardy knyga neduoda mums gilaus Amerikos revoliucijos marksistinio analizės, tačiau jo pastangos sveikin-

tinios ir mokantiems angliškai skaityti patartina "The First American Revolution" įsigyti ir perskaityti.

Apart to, kad "šviesoje" beveik kiekvienam numeryje telpa straipsniai, ryškina Amerikos tradicijas, mūsų lietuviškoje literatūroje ši tema pusėtinai apleista. O ypatingai svarbu mūsų jaunimui teisingai pažinti ir suprasti Amerikos žmonių praeitį, kuria dabartinis Amerikos darbininkų revoliucinis judėjimas gali pilnai didžiutis. Patariame "šviesos" skaitytojams pagelbėti mūsų jaunimui įsigyti "The First American Revolution".

"Priekalas" No. 5-6, 1937

Appailėtina, kad Sovietų Sąjungos lietuvių leidžiamas brandus marksistinis žurnalas "Priekalas" nepajėgiamas išplatinti tūkstančiais Jungtinėse Valstijose. Vyriausiu kaltininku, be abejonės, yra mūsų judėjimas. Da nei sykį neturėjome gero vairo už "Priekalo" platinimą. Reikėtų tuo reikalu rimčiau susirūpinti.

Šis "Priekalo" numeris ypatingai turtingas gerais ir nudingais raštais. Tai jungtinis dviejų mėnesių numeris, panašus į gerą pusknę. Apart eilės straipsnių apie Sovietų Sąjungą, skaitytojas šiame numeryje ras drg. Dimitrovo straipsnį "Tarptautinio proletariato vienybė — aukščiausias pergyvenamojo momento liepimas", draugų Kapsuko ir Žaliojo straipsnius apie proletarinį poetą Julij Janonį, peržvalgą

Lietuvos žmonių gyvenimo, apie lietuvių Vilnijoje, gražių eilėraščių ir kitų naudingų pasiskaitymų. Kaip mes, taip Sovietų Sąjungos draugai kompozitorių M. Petrauską skaito lietuvių liaudies draugu ir neleidžia fašistams jį savintis.

Pietų Amerikos Lietuviai ir Lietuva

Smetonos valdžia pusėtinai susirūpinus laimėjimu savo įtakon skaitlingos Pietų Amerikos lietuvių kolonijos. Pasiekimui to tikslo ji panaudoja Draugiją Užsienio Lietuviams Remti. Paaiki, kad ši draugija veikia kaip Smetonos agentūra ir užsienyje finansuoja smetonininkų judėjimą. Tasai jos darbas itin Pietų Amerikos lietuviuose sukelia neapsakomų vaidų ir piovyinių. Visokio plauko silpnadvasiai ir nenaudėliai lenkyniuojasi savo lojališkumu Smetonos valdžiai, idant apturėjus finansinės paramos iš minėtos draugijos.

Paaiki ir tas, kad DULR Lietuvoje surenka dideles sumas pinigų iš darbininkų ir valstiečių finansavimui Smetonos valdžios darbo Pietų Am. lietuviuose. Savo atsišaukimuose ir Lietuvos žmones Dr-jos viršylos nesigaili savo gailių ašarų Pietų Amerikos lietuviams. Girdi, "Didelis skurdas ir badas prislėgė Pietų Amerikos lietuvių, Jau senai jie šaukiasi Lietuvos pagalbos, bet mūsų tauta jų šauksmo vis dar negirdi, vis dar netiesia jiems savo motiniškos rankos".

Arba vėl: "Jie gi ten skursta priemiesčių lūšnose, skursta be

jokios pastovės. nąkvodami po tiltais, nušaliose gatvėse, uostų užkampiuose, miestų sąslyvynuose. Į juos net pažiūrėti esą baisu. "Daugelis jų išblyškusiiais veidais slankioja gatvėmis, eina nuo vieno fabriko vartų prie kito, ieškodami kad ir sunkiausio darbo, kad ir sunkiausiai uždėbamo duonos gabalėlio... Ir ne vieną rytą patekėjusi saulė apšviečia liūdną kurio nors mūsų brolio gyvenimo galą: skurdo ir bado nukamuotas guli jis kur nors šalia gatvyje, šiukšlyne, šalykelyj jau amžinai nuo vargo ir bado atsipalaidojęs. Ir net nėra kas jį rūpestingai ir, kaip žmogui pritinka, su pagarba palaidoti".

Tai tikrai šiurpulingas vaizdas. Draugijos ponai šaukia:

"Todėl kiekvienas garbingas ir susipratęs lietuvis, kuriam tik širdyje dega artimo meilė, tenepasišykšti savo auka, savo litais ir centais parenti Pietų Amerikos lietuvių, kai jie dabar taip sunkiai dėl duonos kėsnio kovoja".

Aišku, kad daug tūkstančių litų DULR surenka tam tikslui. Bet kur tie litai nueina?

Į šį klausimą atsako Brazilijos "Rytas", dvimėnesinis žurnalas, leidžiamas, kiek galima iš jo turinio spręsti, Lietuvos liaudininkų pakraipos šalininkų. "Rytas", tarp kitko, sako:

"Mes tikime, kad tokias rinkliavas viešai miestų ir miestelių gatvėse, kaimuose ir p. mūsų broliai artojai nepanikina—paaukioja kiekvienas, nors negausius, bet brangius, labai sunkiai iš norago išspausčius centus. Mes tikime, kad nei vienas žmogus pamatęs savo artymą tokio padėtyj, kaip atsišaukime apibūdinta, neatsisako jam pagelbėti, o ypatingai dar duosnus ir minkštaširdis Lietuvos kaimo artojas.

"Teisingai apibūdinta. Taip pat teisingai sakoma, kad ne iš "ražkažiaus" apleidome mes tē-

vų šalį. Kaip yra pasakęs vienas "Ryto" bendradarbis, "su širdgėla ir su didele ašara apleidome ją". D.U.L.R. as kilniaširdišku gestu mėgina nušluostyti mums tą ašarą, bet... geri norai ne visuomet geriems tikslams išnaudojami. Ir mes, kurie ne iš gudriai sufabrikuotų raštiškų pranešimų, bet patys čia savo akimis matome ir savo kailiu jaučiame tai, kas atsišaukime nusakoma, su dideliu skausmu ir širdgėla turime pripažinti, kad to kilnaus darbo pasekmės čia esantiems lietuviams labai liūdnos: jos dar daugiau mums ašarų ištraukia, dar daugiau lietuvių nustumia į sąslyvynus, dar didesnį gėdą daro mūsų tautai ir visai Lietuvai—tą tur būt, jau ir D.U.L. R. as mato.

"Pietų Amerikos lietuviams siunčiamų pašalpų dorotojų tarpe nepaliaujami vaidai nužemi, panikino mus vietinių akys, kad mums jau tiesiog gėda, mes negalime prie fabriko ar dirbtuvės vartų prisipažinti save lietuviams, kad nesustitkime su rūšiomis akimis. Tie keletas asmenų, kuriuos negalima skaityti prie dorų lietuvių išievių, drįsta viešai spaudoj—tais praktikuotais Lietuvos artojų centais užlaikomoj spaudoj,—keiktis ir šlykščiausiais išsireikimais koliotis, dargi, visos kolonijos vardu. Tikrieji Lietuvos išieviai dar nepadarė lietuviams nei Lietuvai gėdos, bet jie turi nukęsti už keleto besarmačių daromas šunystes. Tie, kurie 'skursta priemiesčių lūnose,' nesirieja tarp savęs, nes visos tos rietenos keliamos dėl pašalpų pasidalinimo, o jie tų į čia siunčiamų pašalpų nei matyt nemato, nors jos Lietuvoj jų vardu yra renkamos. Tas pašalpas 'padoriai' sunaudoja tie, kurie moka gražiai rašyti, pasirašyti ir magiška 'tuščią' delną parodyti.

"Mums labai skaudu žinoti, kad Lietuvos kaimo ir miestelio aukotojas mesdamas prakaituotą centą į rinkliavos dėžutę, tik pagalbą mums teikisias, bet ištikrųjų, tuo savo gestu siunčia mums pražūtį ir panikinimą. Mes nekaliname užtai kilniaširdžių aukotojų, bet DULR as privalėtų paieškoti kaltininkų—tai jo pareiga".

SVEIKATA

(Taša nuo 30 pusl.)

per minutę, kas besilaikančius originaliame skystyje nuodus išskiria lauk, kaip nuosėdas.

Taip gauti nuodai pasirodė daug stipresniais už originalius skysčius, paimtus iš negyvo žmogaus ar gyvulio.

Gavimas nuodų stipresnėje formoje turėtų padėti tolimiesiam tyrimui mažiausia žinomy, žemiau įmatymo galimybės esančių, ligas gaminančių agentelių ir gali davest prie svarbių atradimų, kas liečia mūsų dar mažai suprantamas ligas.

Dusulio Atakos

New Yorko Presbyterijonų ligonbučio daktaras A. L. Barach vartoja mišinį iš 20 nuošimčių oksigeno ir 80 nuošimčių heliumo palengvinimui stiprių dusulio atakų, nieku kitu nepalengvinamų, taipgi kada klūtys koserėj (oro dūdoj) apsunkina kvėpavimą.

Paprastas oras turi savyje apie 20 nuošimčių oksigeno ir 80 nuošimčių nitrogenu. Heliumas sveria tik vieną dešimtą dalį tiek, kiek nitrogenas, ir mišinys sveria tik vieną trečdali paprasto oro svorio. Tas mišinys įeina į plaučius daug lengviau ir su mažiau pastangų iš ligonio pusės.

Heliumas taip pat yra naudojamas balionuose ir zeppelinuose.